

**FILOZOFICKÁ FAKULTA UNIVERZITY
PALACKÉHO
KATEDRA HISTORIE**

Bakalářská diplomová práce

Vztahy Angličanů a Irů během vlád
Marie I. a Alžběty I.
S ohledem na konfesionální změny obou etnik

Autorka práce: Anna Sadílková
Vedoucí práce: Mgr. Hana Ferencová, Ph.D.

Olomouc 2024

Prohlášení

Já, Anna Sadílková, podpisem stvrzuji, že jsem následující bakalářskou práci *Vztahy Angličanů a Irů během vlád Marie I. a Alžběty I.* zpracovala samostatně a na základě citovaných pramenů a literatury.

.....
V Olomouci dne

.....
Anna Sadílková

Poděkování

Srdečné poděkování náleží v první řadě paní doktorce Haně Ferencové, bez jejíž pomoci a trpělivosti by práce nemohla vzniknout. Rovněž celé sekci raného novověku za vedení diplomového semináře, který poskytuje bezpečný prostor pro sebereflexi. Velké díky směřuji také svým rodičům a sestře.

Anotace

Předkládaná bakalářská práce se zabývá vzájemnou percepcí Angličanů a Irů během let 1553–1603. V tomto období proběhla řada zásadních náboženských reforem, které měly na vztahy obou národů velký vliv. Analýza pramenů se zaměřuje na změny v těchto vztazích a na politické a kulturní reakce vládnoucí vrstvy i jednotlivců.

Klíčová slova: Irsko; Anglo-Irové; Koloví; anglo-irské vztahy; Alžběta I.; Marie I.; raný novověk; Edmund Spenser; Edmund Campion; katolíci; protestanté

Abstract

This bachelor thesis is focused at mutual perception of the English and the Irish during part of the Tudor period (1553–1603). The most important religious transitions that influenced relations of both these nations took place in this era. Chosen primary sources are analysed in order to find changes in these relations and to discover reactions of the ruling party as well as private individuals.

Keywords: Ireland; Anglo-Irish; the Pale; Anglo-Irish relations; Elizabeth I.; Mary I.; early-modern period; Edmund Spenser; Edmund Campion; catholics; protestants

Obsah

Úvod.....	5
1. Dobové a etnické vymezení	10
1.1 Normané, Jindřich VIII. a reformace za Eduarda VI.....	10
1.2 Zvláštní případ Koloví a Anglo-Irů.....	13
2. Prameny normativní – politická nařízení.....	15
2.1 Marie I.....	15
2.1 Alžběta I.....	16
3. Prameny narativní – kulturně-společenská vyjádření.....	19
3.1 Edmund Campion – <i>Historie of Ireland</i>	21
3.2 Edmund Spenser – <i>A View of the State of Ireland</i>	26
3.3 Nicholas Sanders – <i>The Rise and Growth of the Anglican Schism</i>	29
3.4 John Foxe – <i>Acts and Monuments</i>	30
3.5 Ohlasy v populární kultuře.....	32
Závěr	35
Prameny.....	41
Literatura	42
Summary	45

Úvod

Anglo-irské vztahy jsou živým tématem i mimo území Irské republiky a Spojeného království již od minulého století. Do všeobecného povědomí se politické i společenské napětí mezi těmito dvěma ostrovními státy propsalo v sedmdesátých letech minulého století v podobě nestability, všeobecné nespokojenosti, diskuzí o právech žen a především formou dramatických pouličních bojů občanské války. V moderní době můžeme toto období vnímat jako špičku ledovce, která nejenže nekončí v sedmdesátých letech 20. století, ale ani v něm nezačíná. Kořeny této dlouholeté antipatie sahají hluboko do raně středověkých dějin.¹ Tato práce se zabývá kulturními, konfesními a okrajově sociologickými změnami ve vzájemném vnímání dvou národů v návaznosti na politické události. Konkrétně jde o vlády dvou tudorovských panovnic, Marie I. a Alžběty I. (1553–1603).

Toto období je pro území Britských ostrovů specificky nabitě a pro irskou stranu společnosti zásadní – právě zde je dovršen staletý transformační proces vrcholící v konečném zahrnutí Irska pod anglickou nadvládu, a především proběhla náboženská reformace. Během šesti let mezi nástupem Marie I. na trůn a korunovaci Alžběty I. proběhla tzv. mariánská restaurace² a poté alžbětinské reformy. Každá část království se s těmito událostmi v relativně krátkém časovém rozmezí vyrovnávala rozdílně. V následujících odstavcích budou uvedeny základní prameny této práce a badatelské cíle, současný stav bádání a historiografie.

Zcela zásadní pro pramennou základnu této práce jsou *The Irish fiants of the Tudor sovereigns: during the reigns of Henry VIII, Edward VI, Philip & Mary, and Elizabeth I. with a new introduction by Kenneth Nicholls and preface by Tomás G. Ó Canann*. Čtyřsvazková edice z roku 1994 slouží jako významná sonda do

¹ Ačkoliv vliv Normanů na Irsko slábnul či se zmenšovalo jejich geografické pole působnosti, jejich vláda či osadníci byli od středověku v různé intenzitě přítomni viz ELLIS, Steven G: *Ireland in the age of Tudors 1447–1603: English expansion and the end of Gaelic rule*. New York 1998, s. 18–20.

² Po smrti Jindřicha VIII., který se postavil do čela své vlastní anglikánské církve došlo k zavedení *Book of common prayer* v roce 1549. To znamenalo zrušení používání katolické liturgie. Marie I. se během své krátké vlády toto snažila změnit a v roce 1553 v rámci královského prohlášení opětovně uznala legitimitu vedení mše dle katolických zvyklostí. JEFFERIES, Henry: *The Marian Restoration in Ireland*. British Catholic history, vol. 33, 2016, s. 12–31. Dostupné online: https://www.academia.edu/27458182/The_Marian_restoration_in_Ireland_2016 [cit. dne 22.5. 2023].

genealogie, soudnictví a patentů pro různé záležitosti (např. udělování pozemků, pronájmy půdy, udělování milostí, jmenování do úřadů apod.), zasílaných mezi britským monarchou či jeho sekretáři a zastupující vládou či kanceláři místodržitele (lord deputy) v Dublinu. Jsou tedy velmi důležité pro získání detailního obrazu o dobovém praktikování anglického práva na irské půdě. Originály těchto pramenů shořely v roce 1922 při požáru Four Courts během občanské války v Irsku. Takto bohužel skončila velká část irských archivů a pouze díky modernímu vydání této série mezi lety 1875–1890 je dnes možné se k tomuto významnému prameni vrátit. Pro vytvoření náboženského kontextu bude patřit edice pramene *The rise and growth of the Anglican schism* katolického kněze Nicholase Sanderse. Své polemiky k politickým a zejména náboženským událostem vydal latinsky roku 1585. Edice byla vydána v roce 1877 v Londýně. Ke komparaci bude tento pramen postaven vedle díla Johna Foxe: *The Book of Martyrs*. Protestantický autor zpracovává široké časové rozmezí a pro tuto práci je důležité porovnat pohled na události v Irsku dle katolického a dle pro-protestantského autora. Po politických a náboženských přichází na řadu ty humanitní. Nezastupitelné místo v této oblasti zastává *Historie of Ireland, collected by three learned authors – Meredith Hanmer, Edmund Campion and Edmund Spenser*, vydaná v Dublinu v roce 1633, nicméně část, která je pro tuto práci podnětná, je *Edmund Campion's historie of Ireland* z roku 1571. Tuto kroniku katolický kněz Campion sepsal od dob christianizace Irska až k vládě Alžběty I. V tomto spise se autor v prvních kapitolách věnuje povaze Irů a irskému jazyku. Je tedy velmi cenný díky pohledu Angličana – katolíka na celou irskou společnost, historii i současnost. Součástí tohoto svazku je i dílo anglického protestantského básníka Edmunda Spensera, který v Irsku pobýval a v roce 1596 sepsal pamflet *A view of the present state of Ireland*.³ Tyto dva prameny tedy stojí v opozici vůči sobě díky odlišné konfesi jejich autorů a jejich analýza stanoví, zda se hodnocení irské komunity lišilo na základě náboženského vyznání subjektu. Jako kulturní a společenské odkazy na

³ Toto dílo nebylo za autora života publikováno a vyšlo právě až v roce 1633 v souborném díle *Historie of Ireland, collected by three learned authors – Meredith Hanmer, Edmund Campion and Edmund Spenser* – viz MALEY, Willy: *A View of the present state of Ireland (1596, 1633)*. In: VAN ES, Bart (ed.): *A Critical companion to Spenser studies*. Londýn 2005. s. 210–229. Dostupné online:

https://www.researchgate.net/publication/304691590_A_View_of_the_Present_State_of_Ireland_1596_1633 [cit. dne 6. 11. 2023].

Irsko či Iry fungují také krátké zmínky v divadelních hrách nebo například zobrazování postav Irů na dobových mapách.

Část pramenné základny je možné nalézt v různých podobách na internetu, stejně jako některé části sekundární literatury či odborných článků. Svazek *Historie of Ireland, collected by three learned authors – Meredith Hanmer, Edmund Campion and Edmund Spenser* je uložený v Marsh's Library v Dublinu. Tato instituce je nejstarší veřejnou knihovnou na území Irska a nyní funguje jako důležité badatelské centrum, spojující muzejní, edukativní a knihovnickou činnost. Shromažďuje svazky a prameny z doby renesance a osvícenství.

V následujícím výzkumu jsem se rozhodla pro dělení pramenů do dvou kategorií dle obsahové a formální náplně. Tyto hrály v mém bádání o vzájemných vztazích dvou etnik nejdůležitější roli. Jedná se o politicko-náboženská opatření, která jsou obvykle čerpána z normativních pramenů, a kulturně-spoločenské reakce, jež lze nalézt v pramenech literární či populárně naučné povahy.

Do normativní kategorie řadím veškerá opatření, která byla namířená proti národu Irů ze strany anglických panovníků či místodržitele. Ať už se jedná o zákaz užívání irštiny, nucené oblékání dle anglické módy, úmyslné rozdělování společnosti v Irsku v podobě nedovolených sňatků mezi Iry a Angličany či přijímání anglikánské církve. Samotné vydávání zákazů nebo omezujících ustanovení vypovídá o v zásadě restriktivním přístupu vůči irskému etniku a je nutné jim věnovat zvláštní pozornost. Toto spektrum tedy zastupuje formální přístup oficiální anglické nadvlády vůči Irsku a bylo by záhodno jej nazývat politicko-náboženským, protože náboženství bylo s politikou v době tudorovců úzce provázané. Je dobré poukázat na fakt, že období sérií politických nařízení a často i vojensky-restriktivních postihů má v historickém prostředí vlastní termín „Tudor conquest of Ireland“ čili tudorovský zábor Irska.

Prameny narativní jsou oproti politickému v této bakalářské práci zastoupeny především kulturními a společenskými projevy vzájemných vztahů Angličanů a Irů mimo oficiální sféru, reakcemi na aktuální politické a náboženské dění v zemi a změnami recipročních procesů. Do této kategorie jsem zařadila například kroniky, divadelní hry, poezii a filozoficko-náboženské texty vydávané soukromými osobami. Právě ty poskytují vhled do vnímání obou národů.

Společenské reakce bylo možné vyzorovat i v rámci politických spisů, v tomto bodě se obě kategorie místy spojují.

Mezi základní hypotézy v této práci patří především představa o preferenci konkrétního panovníka na základě etnické příslušnosti subjektu. Příkladně, že Irové pravděpodobně budou stranit, ať už veřejně či soukromě, královně Marii vzhledem k jejímu katolickému vyznání. Naopak že Angličané žijící v Irsku či se k Irsku vyjadřující budou pevně stát za královnou Alžbětou, protože zastává jejich náboženské i morální hodnoty. S touto hypotézou se logicky pojí první badatelská otázka – jak velkou roli hraje etnicita ve výsledném vztahu vůči panovníkovi? Převažuje v tomto vztahu etnická/národnostní příslušnost nad náboženským vyznáním? Je možné, aby konfese panovníka byla důležitější, než jeho národnost? Srovnajme, zda může být panovnice Marie I. pro Iry přijatelnější než Alžběta I. na základě jejího bližšího vztahu ke katolicismu, nebo tento vztah poškodí již fakt, že jde o anglickou panovnici, a tudíž ji Irové nemohli přijmout, ač jim byla bližší vzhledem k náboženskému vyznání. Všechny tyto úvahy a příklady lze převrátit v otázce vztahu k Alžbětě.

Druhou hypotézou v rámci této práce je, že za vlády Marie I. probíhalo v Irsku menší množství vzpour a rebelií proti koruně než za vlády Alžběty I. K této hypotéze se vážou otázky – jakým způsobem postupovaly obě panovnice v potlačování případných nevolí ze strany Irů? Jakou měrou se Irové proti oběma panovnicím vyhraňovali a lze tyto výboje nějakým způsobem porovnat do počtu či masovosti? Jakým způsobem se oba národy vzájemně zobrazovaly? Měnil se tento postoj v průběhu let?

Na základě pramenů této práce je zřejmé, že oboustranná analýza vztahů je neuskutečnitelná. Velká část dokumentů v Irsku shořela při nepokojích ve dvacátých letech 20. století a období vlády Tudorovců je již natolik propojené s anglickou nadvládou, že vlastní irské prameny téměř neexistují. Prameny se dochovaly především na anglické straně, která se nějakým způsobem vůči Irsku vyjadřuje. Přesto bude z normativních pramenů z anglické strany možné zjistit alespoň základní rysy chování Irů vůči Angličanům. Narativní prameny jsou ke stejnému účelu příliš subjektivně a často až emotivně zbarvené.

K současnému stavu výzkumu v této problematice – tudorovské období na Britských ostrovech je velmi populární a odborně zpracované téma. V irském prostředí jsou častým tématem odborných prací rebelie a násilná forma anglikanizace, církevní a vojenské dějiny obecně – jedním z badatelů v této oblasti je například James O’Neill, pracovník na Univerzitě v Corku, který se soustředí na militarismus přelomu 16. a 17. století. Irským odporem v podobě devítileté války (také známé jako Tyroneho rebelie) se zabývá Hiram Morgan, akademik na Univerzitě v Corku. Otázce tudorovského záboru Irska se dlouhodobě věnuje historik Steven G. Ellis, emeritní profesor na Univerzitě v Galway. Zaměřuje se především na anglickou společnost a anglické instituce v Irsku. Až v posledních letech se do popředí odborného zájmu dostává i kultura – specificky role ženy ve společnosti a její práva.⁴ Mezi takové autory patří Gillian Kenny, výzkumná pracovnice na Trinity College v Centru pro gender a ženská studia. Zaměřuje se hlavně na roli žen a ženská témata v pozdně středověkém a raně novověkém Irsku a Skotsku, stejně jako na sňatkovou politiku Angličanů a Irů. Příkladem z okruhu kulturních dějin může být Carla Lessing, která ve své monografii *Promoting English civility in Ireland* sleduje prezentaci anglické nadvlády nad Irskem jako vítězství civilizace nad divošstvím. Na vztahy Irska a Anglie v době Tudorovců se specializuje i Christopher Maginn, nyní historik na Fordham University v New Yorku. Jedním ze stěžejních témat moderní irské historiografie v kontextu tudorovského období je rovněž snaha o uvedení zastaralých trendů na pravou míru, zejména se jedná o irskou reputaci jakožto barbarského a krutého národa. Tento přinejmenším kontroverzní názor anglická veřejnost získávala skrze historické popisy válek a nepokojů a není od věci připustit, že tento názor panoval i v širší Evropě až do dnešní doby vzhledem k nedávné občanské válce v minulém století.⁵

⁴ Což pravděpodobně pramení z celkového společenského naladění, kdy v Irsku jsou ženská práva posledních několik dekad velmi palčivým tématem, např. až v roce 2018 byl z irské ústavy vyrazen zákon o potratech, který byl jeden z nejpřísnějších na světě viz TAYLOR Maeve, SPILLANE Alison, ARULKUMARAN Sabaratnam: *The Irish Journey: Removing the shackles of abortion restrictions in Ireland*. Best Practice & Research Clinical Obstetrics & Gynaecology, vol. 62, 2020, s. 36–48. Dostupné online: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S1521693419300562?via%3Dihub> [cit. 10.10. 2023].

⁵ Viz O’NEILL, James: *Like sheep to the stambles? Slaughter and surrender during Tyrone’s rebellion, 1593–1603*. The Irish Sword, vol. XXXI, 2018, no. 126, s. 367. Dostupné online: https://www.researchgate.net/publication/329070831_Like_sheep_to_the_shambles_Slaughter_and_surrender_during_Tyrone%27s_rebellion_1593-1603#fullTextFileContent [cit. dne 10.10. 2023].

1. Dobové a etnické vymezení

Při bádání v sekundární literatuře i v pramenech v kontextu působení Angličanů na irském území se často objevuje termín „anglo-irish” či „the Pale“ (do češtiny překládané jako Koloví). Pro rozklíčování složité společenské a náboženské situace na území Irska v období tudorovské vlády se ukázalo být nezbytným představit význam specifického etnika⁶ a území, které obojí stálo na pomezí mezi irskou a anglickou společností. Vznik obou úzce provázaných označení lze datovat do 12. století, kdy se v Irsku začala usazovat anglická šlechta.⁷ Tento proces se nazývá „plantation“⁸ a způsoboval řadu problémů, které přetrvávají až do moderní doby. Od zmíněného středověku platila v zásadě segregační politika gaelského „domorodého” obyvatelstva a kolonistů, s různou měrou porušování takových nařízení a jejich zpřísňování.⁹

1.1 Normané, Jindřich VIII. a reformace za Eduarda VI.

Všeobecně uznávaným milníkem, kdy Anglie získává nad Irskem hmatatelný vliv, je rok 1171, konkrétně invaze Jindřicha II. do Irska. Po oficiálním povolení od papeže Hadriána IV. se Jindřich vylodil ve městě Waterford s armádou čítající kolem 4000 mužů, aby na základech stávající komunity a styků s Irskem definitivně získal moc nad větší částí země. Podřídili se mu hlavní místní králové či vůdci klanů a uznali jej jako autoritu, následně většinu času působili jako královi vazalové. Od té chvíle byl Jindřich (potažmo anglický panovník) uznávaným pánem Irska („lord of Ireland“). Zachovával stávající instituce a zajišťoval si jejich podřízenost. Mezi přichozí anglickou šlechtou a místní irskou docházelo ke sňatkům a vytvářela se tedy nová „druhá generace“ anglických osadníků, kteří byli napůl Iry, napůl Angličany a stále častěji se přizpůsobovali místním zvykům,

⁶ Anglo-Irové splňují některá z kritérií pro označení etnikum, které stanovil britský sociolog Anthony D. Smith a sice kolektivní jméno, sdílené dějiny, asociace s určitým územím a charakteristickou sdílenou kulturou viz TESAR, Filip: *Etnické konflikty*. Praha 2007, s. 19–20.

⁷ Proces vzniku, nikoliv první doložené užití termínů. „*The Pale*“ bylo poprvé pojmenováno až v době tudorovců viz ELLIS, Steven G.: *Ireland's English Pale, 1470–1550. The Making of a Tudor region*. Woodbridge 2021, s. 169.

⁸ Myšleno kolonizace, osadníci kolonizujícího národa vytvářející osady a následné kulturní a společenské transfery.

⁹ Více o restrikcích vůči gaelskému obyvatelstvu např. ELLIS, Steven G.: *Ireland in the age of Tudors 1447–1603: English expansion and the end of Gaelic rule*. New York 1998, s. 23

jazyku a kultuře.¹⁰ Právě jejich sebeidentifikace a funkce ve společnosti je pro další vývoj klíčová.

V období vlády Jindřicha VIII. pak v podstatě leží pomyslný úhelný kámen dalšího pro Irsko tak zásadního náboženského vývoje. Na začátku své vlády Jindřich VIII. ponechával většinu formální práce s vedením Irska v rukách místodržitele, jako tomu bylo zvykem. Ten zachovával věrnost králi a ovládal především území Koloví, příležitostně se stýkal i s anglikanizovanými šlechtici v nezávislejších městech jako byl Waterford, Cork nebo Limerick mimo území Koloví. Do roku 1518 není zmínka o tom, že by se Jindřich VIII. aktivně podílel na irské politice. V letech poté se snažil obnovit či upevnit kontakty mimo Koloví.¹¹ Církev v Irsku byla do doby reformace víceméně chudá záležitost vesnického typu, farnosti byly ve srovnání s Anglií rozsáhlé, ale většina stávajících kostelů se nacházela buď v troskách nebo na pokraji udržitelnosti a zdaleka nedosahovaly výzdoby a obřadnosti evropských katolických standardů. Ani stav kléru neodpovídal základním představám středověké církve – kněží se ženili, často se funkce kněžského dědila z otce na syna a mniši mnohdy nežili v kláštorech či nenosili roucha. Tudíž stav církve v Irsku nepřímě volal po reformaci jakéhokoliv druhu. Jindřichova reformovaná církev v Irsku svou povahou odpovídala dále spíše římsko-katolické doktríně, než jako tomu bylo v letech po jeho smrti, a ani nebyla doprovázena horlivými zastánci protestantismu jako byli biskupové Latimer či Shaxton Z toho důvodu byla protireformace z řad nižšího kléru i jiná minimální. V rámci politiky „surrender and regrant“¹² se reformačnímu hnutí dařilo a mnoho irských vůdců klanů souhlasilo se vzdorem vůči papežské jurisdikci.¹³ Větším odporem byla Kilderova rebelie. Až ta měla za následek zostření přístupu koruny vůči Irsku i církvi. Hlavní představitelé i další drobní sympatizanti odporu byli popraveni. Jindřich byl v květnu 1536 v irském parlamentu uznán za hlavu irské

¹⁰ LYDON, James: *The making of Ireland. From ancient times to present*. Londýn 1998, s. 62–63.

¹¹ QUINN, David B.: *Henry VIII. And Ireland, 1509–34*. Irish Historical Studies, vol. 12, 1961, n. 48, s. 320. Dostupné online: <https://www.jstor.org/stable/30005087> [cit. dne 27.11. 2023].

¹² „surrender and regrant“ je metoda znovu-udělení titulu, léna či majetku po slíbení věrnosti. Tento termín v irské historiografii poprvé použil historik William Butler v roce 1913 v kontextu Jindřichovy vlády. Šlo o efektivní dohodu mezi Angličany a Iry, kteří výměnou za poslušnost koruně směli dále hospodařit na svých původních pozemcích. Za efektivní ji lze označit z toho důvodu, že tak činilo nespočet Irů, viz MAGINN, Christopher: „Surrender and regrant“ in *the historiography of Sixteenth-Century Ireland*. The Sixteenth Century Journal, vol. 38, 2007, n. 4, s. 955. Dostupné online: <https://www.jstor.org/stable/20478623> [cit. dne 18. 11. 2023].

¹³ ELLIS, Steven G: *Ireland in the age of Tudors 1447–1603: English expansion and the end of Gaelic rule*. New York 1998, s. 190–209.

církve, v roce 1541 dal vzniknout Irskému království a jeho titul se tedy změnil na král Irska.¹⁴

Pokud vláda Jindřicha VIII. znamená základ reformované církve, pak ale s tím dodatkem, že se stále jednalo víceméně o církev spíše římsko-katolické povahy, pouze s hlavou církve v podobě panovníka. Naopak v době Eduardovy vlády se odehrávají ony zásadní církevní změny, které mění tvář Anglie v očích Irska. V době nástupu mladého krále v Irsku stále řada lidí podporovala v zásadě konzervativnější církev než ryze protestantský přístup eduardovské vlády. Již v roce 1550 místodržitel skrze vyšší klérus distribuoval nové liturgické knihy s postupy, jak nově celebrovat mše, jaké rituály je nutné opustit a jak upravit kostel tak, aby odpovídal reformovanému způsobu.¹⁵ Následkem toho byl mnohem větší odpor biskupů podřizovat se novým nařízením a tudíž mnohem pomalejší postup reformace, než s jakou vláda počítala. Místodržitel se tedy rozhodl upevňovat anglickou moc na ostrově i skrze zvýšení vojenské síly – vystavěl nové pevnosti, konfiskoval nové pozemky a „surrender and regrant“ na chvíli nahradil přísnější „plantation“. Irská společnost měla důvod opět se obávat o své právo na život.¹⁶ Klérus dál na mnoha místech dodržoval původní liturgii a mnoho z těch, kteří uznali Jindřicha v čele církve, nyní odmítali eduardovské reformy.¹⁷ Lze tvrdit, že za Eduarda došlo k mnohem razantnějším změnám, než jaké stihl zavést jeho otec, a že reakce irského duchovenstva i lidu byly tedy výraznější než v případě vlády Jindřicha VIII.,¹⁸ kterému byl dokonce i v očích katolíků přikládán mnohem vyšší morální kredit než jeho synovi (či jeho protektorům, vládě). Za Eduarda již bylo běžné, že se na vysokých postech jak v církvi, tak světských úřadech ocitali věrní protestanté (kalvinisté, luteráni),¹⁹ což staví Jindřichovu vládu do lepšího světla,

¹⁴ LYDON, James: *The making of Ireland. From ancient times to present*. Londýn 1998, s. 129–137.

¹⁵ Tedy šlo o podstatně zásadnější zásahy do chodu každodenního života Irů ve všech společenských vrstvách.

¹⁶ LYDON, James: *The making of Ireland. From ancient times to present*. Londýn 1998, s. 139.

¹⁷ ELLIS, Steven G: *Ireland in the age of Tudors 1447–1603: English expansion and the end of Gaelic rule*. New York 1998, s. 221.

¹⁸ Je otázkou, do jaké míry by se Eduardovi VI. a jeho místodržiteli v Irsku podařilo zavést protestantské reformy, pokud by nedošlo k mariánským protireakcím, ve kterých mnoho z irských katolíků spatřovalo naději a dodalo jim odvalu dál se držet své víry.

¹⁹ SANDERS, Nicholas: *The Rise and Growth of the Anglican Schism*. Londýn 1877, s. 171–172. Dostupné online: <https://archive.org/details/risegrowthofangl00sandrich> [cit. dne 27. 11. 2023].

stejně jako fakt, že za jeho vlády nebyl popraven či exemplárně usmrcen nikdo, kdo by byl prohlášen za mučedníka víry, jako tomu bylo v letech následujících.²⁰

1.2 Zvláštní případ Koloví a Anglo-Irů

Ve 14. století se anglický vliv na Irsko omezuje vlivem nepokojů a slábnoucího postavení²¹ pouze na město Dublin a „čtyři poslušná hrabství“ – myšleno Dublin, Meath, Louth a Klidare. Tato oblast se později označovala jako „the Pale“ a i v době vlády Tudorovců zastávala velmi specifické místo co do administrativy, fortifikace²² a anglického vlivu obecně. V ostatních hrabstvích se dbalo na uznávání autority anglického panovníka, nicméně kontrola nad těmito územími se nechávala v rukách původních rodů a klanů.²³ Koloví bylo označováno za „nejangličtější“ část Irska a také se s ním zacházelo odlišněji od zbytku země.²⁴ V období vlády Marie I. a Alžběty I. Koloví v přeneseném významu symbolizovalo i hranici mezi anglickou civilizovaností a irskými divochy, kteří v této zemi žili jako královští nepřátelé zmítaní válkami.²⁵ V dobových textech se běžně termín „Pale“ používá, jak dokládá i pramen Edmunda Spensera či Edmunda Campiona. Katolický kněz Campion se zmiňuje při popisu krajiny a označuje část území za „*now the english pale*“²⁶. Při komentování stávajícího stavu země dochází i ke spojení termínu Koloví a civilizovanosti: „*But now both within this pale, uncivill Irish and some irish rebells do dwell and without it, the counties and cities English are well governed.*“²⁷ Campion se jednoznačně staví na stranu názoru, že v rámci Koloví vládne anglická civilizovanost, zatímco v ostatních částech Irska stále bují

²⁰ LYDON, James: *The making of Ireland. From ancient times to present.* Londýn 1998, s. 132.

²¹ Významný irský historik Lydon se dokonce domnívá, že Koloví je přímým produktem anglického ústupu viz ELLIS, Steven G.: *Ireland's English Pale, 1470–1550. The Making of a Tudor region.* Woodbridge 2021, s. 3.

²² V období vlády Tudorovců Koloví zažívalo novou vlnu vystavování vojenských pevností, vysílání vojenských posádek a všeobecně vyšší míru regulace bezpečnostních opatření nejen v otázkách přímých střetů, ale i například migrace a upevnění pozice Koloví jako anglického obranného pásma viz ELLIS, Steven G.: *Ireland's English Pale, 1470–1550. The Making of a Tudor region.* Woodbridge 2021, s. 169–170.

²³ LYDON, James: *The making of Ireland. From ancient times to present.* Londýn 1998, s. 97.

²⁴ BOOKER, Sparky: *Intermarriage in fifteenth-century Ireland: the English and Irish in the 'four obedient shires'*. *Proceedings of the Royal Irish Academy: Archaeology, Culture, History, Literature*, vol. 113, 2013, s. 219–250. Dostupné online: <http://www.jstor.org/stable/42751274> [cit. dne 24. 11. 2023].

²⁵ ELLIS, Steven G.: *The English Pale: A failed entity?* *History Ireland*, vol. 19, 2011, n. 2, s. 15. Dostupné online: <https://www.jstor.org/stable/41202761> [cit. dne 24.11. 2023].

²⁶ CAMPION, Edmund: *Historie of Ireland. Dublin 1571*, s. 9. In: WARE, James: *The historie of Ireland collected by three learned authors Viz. Meredith Hanmer, Edmund Campion and Edmund Spenser.* Dublin 1633.

²⁷ Tamtéž, s. 5.

barbarství a nepokoje. Podobně tomu je i u básníka Spensera, jež ve svém spise *A View of the state of Ireland* přiznává, že Koloví je jediná část Irska, kde Irové nemají bezpečné postavení.²⁸ O obyvatelích, a tedy i etnické povaze Koloví hovoří jasně i fakt, že bylo často označováno jako „English Pale“ s důrazem na národnostní příslušnost. Anglická identita této oblasti názvu odpovídala, lidé byli převážně anglického původu (či anglo-irského), převládala zde angličtina i anglická kultura a anglické zákonodárství.²⁹

V otázce vzniku etnika Anglo-Irů lze jednoduše odpovědět, že jde o výsledek mezinárodních svazků mezi Iry a Angličany při probíhající „plantation“ již od středověku. Tento jev byl v době vlády Marie a Alžběty na anglické straně vnímán negativně, jak dokládá i básník Spenser, který upozorňuje na to, že někteří Angličané se stali Iry „*more malitious to the English than the Irish themselves*“³⁰, a manželství s Iry označuje za jedno z největších nebezpečí, zejména proto, že dítě narozené z takového sňatku se naučí irsky a tím se dostává angličtina do nevýhody. Na základě toho zmiňuje (a odsuzuje) i případy, kdy takoví Anglo-Irové dobrovolně preferují používání irského jazyka a tím „utlačují“ angličtinu. Spenser poté přidává poznámku, že by se Irové jako menšina měli jednoduše podříditi většině (Angličanům).³¹ Básník tedy mimoděk přiznává, že Angličané, ať už nově příchozí či rodilí Anglo-Irové, ne ojedinele dobrovolně (a spíš Anglii navzdory) volí irský způsob života, než aby pokračovali v usilovné „plantation“. Často se naopak stávali hnací silou proti-anglického odporu, jako v případě Jindřichovy reformace, kdy konzervativní Anglo-Irové byli v opozici proti reformačnímu hnutí či obecně neochotni přijímat nově příchozí Angličany do Irska.³² I za vlády Alžběty I. během další vlny „plantation“ docházelo ke zcela otevřenému odporu ze strany Anglo-Irů, v letech 1568–1574 se proti královským nařízením vzbouřilo celkem 5 hrabství.³³ Národnostní sebeidentifikace Anglo-Irů se tedy klonila spíše k irské straně, stejně

²⁸ SPENSER, Edmund: *A view of the state of Ireland*. 1596, s. 11. In: WARE, James: *The historie of Ireland collected by three learned authors Viz. Meredith Hanmer, Edmund Campion and Edmund Spenser*. Dublin 1633.

²⁹ ELLIS, Steven G.: *Ireland's English Pale, 1470–1550. The Making of a Tudor region*. Woodbridge 2021, s. 138.

³⁰ SPENSER, Edmund: *A view of the state of Ireland*. 1596, s. 34. In: WARE, James: *The historie of Ireland collected by three learned authors Viz. Meredith Hanmer, Edmund Campion and Edmund Spenser*. Dublin 1633.

³¹ Tamtéž, s. 47.

³² LYDON, James: *The making of Ireland. From ancient times to present*. Londýn 1998, s. 130, 133.

³³ Tamtéž, s. 153.

jako konzervativní postoj k církvi a podpoře katolictví, ať už v době eduardovské či alžbětinské reformace.³⁴

2. Prameny normativní – politická nařízení

Normativními prameny se v rámci této práce rozumí majoritně „fiants“ - politická nařízení, patenty, administrativní doklady o gaelských a anglických komunitách. Jednoduše písemné památky vydávané pro či kanceláří místodržitele. Hlavním zdrojem těchto pramenů je edice *The Irish fiants of the Tudor sovereigns* z roku 1994.³⁵ Pro účely této práce jsou zmínky o Irsku či jeho obyvatelích rozděleny dle období vlád Marie I. a Alžběty I., do kterých datově zapadaly. Porovnání obou období vyústí v závěr, že „fiants“ z mariánského období je mnohem méně než těch z doby alžbětinské.³⁶

2.1 Marie I.

Charakteristickým rysem krátké vlády Marie I. jak v Irsku, tak v celém království, bylo znovunastolení katolictví, obecně se tento proces nazývá mariánská restaurace. V Irsku královna nečelila takovým výzvám jako v Anglii, kde byly protestantské způsoby rozšířenější.³⁷ Její katolické přesvědčení bylo posílené manželstvím s Filipem II. Španělským a prosazovala tedy návrat k původní víře silou. To dokládá i pověření ze 13. června 1558. Skrze něj byl sir Henry Radcliff zmocněn k jednání, získávání přísah a především potrestání „with fire and sword“ Irů z různých hrabství a různých rodin. Po tomto pověření následuje několik dalších pověření pro jiné přední šlechtice (mezi nimi i Gerald FitzGerald, hrabě z Kildare),

³⁴ Zcela jednoznačným příkladem je Tyroneho rebelie proti Anglii, kdy přední anglo-irští šlechtici společně s irskými vůdci klanů vedli proti Alžbětě devítiletou otevřenou válku ve jménu obrany katolictví viz LYDON, James: *The making of Ireland. From ancient times to present*. Londýn 1998, s. 155.

³⁵ NICHOLLS, K. W. (ed.): *The Irish fiants of the Tudor sovereigns: during the reigns of Henry VIII, Edward VI, Philip & Mary, and Elizabeth I. with a new introduction by Kenneth Nicholls and preface by Tomás G. Ó Canann. Vol. I-IV*. Dublin 1994.

³⁶ Vysvětlením, které se logicky nabízí, je, že Mariina vláda byla devětkrát kratší než Alžbětina a tudíž vydávání oficiálních dokumentů bylo omezené. Nemělo by se tedy jednat o úmyslnou selekci pramenů určitého panovníka a jejich likvidaci, ale pouze o jejich neexistenci. K tomu se vyjadřují i historici Ellis i Jefferies a shodují se, že mariánské období, potažmo alžbětinská reformace v Irsku je v historiografii opomíjená a málo bádáné téma viz JEFFERIES, Henry A.: *The Marian restoration in Ireland*. British Catholic History vol 33, 2016, n. 1, s. 12. Dostupné online: <https://doi.org/10.1017/bch.2016.3> [cit. dne 7.5. 2023] ; ELLIS, Steven G: *Ireland in the age of Tudors 1447-1603: English expansion and the end of Gaelic rule*. New York 1998, s. 224, 229.

³⁷ JEFFERIES, Henry A.: *The Marian restoration in Ireland*. British Catholic History, vol 33, 2016, n. 1, s. 16. Dostupné online: <https://doi.org/10.1017/bch.2016.3> [cit. dne 7.5. 2023].

aby vyhlásili stanné právo.³⁸ V otázce selekce Angličanů od Irů v době Mariiny vlády není pochyb o pokračování tohoto trendu již od konce středověku, Marie I. nebyla prvním panovníkem aplikujícím segregaci.³⁹ Podmínkou k získání nájmu půdy na dvacet let v roce 1553 pro Matthew Kinga bylo jednak platit nájemné £30 a především dovolit obývat hrad pouze leníky, kteří budou používat anglický jazyk, odívání a nebudou udržovat žádné styky s Iry.⁴⁰ Podobný případ, nicméně s mnohem konkrétnějšími, a technicky vzato přísnějšími podmínkami, přichází s postupujícími roky Mariiny vlády, kdy v roce 1557 z kanceláře místodržitele přichází udělení hodnosti kapitána v hrabství Ely pro Williama O’Kearowella. S důrazem na dodržování dobrého chování a dále rozvedených podmínek, k nimž se O’Kearowell zavázal: prosazovat a bránit katolické vyznání, přivést ke spravedlnosti všechny, kdo by byli proti němu, hlásit se ke králi a královně a jejich nástupcům jako svým právoplatným panovníkům, a především nespolečovat se s jejich nepřáteli, ale trestat je.⁴¹

2.1 Alžběta I.

Královna Alžběta se po dobu svojí vlády naopak snažila pro-katolické změny ve své zemi zvrátit a znovunastolit protestantské vyznání. Poté, co ji papež Pius V. exkomunikoval z církve a prohlásil za heretičku, musela Alžběta bránit své zájmy ve vnitrostátní i mezinárodní politice z ohrožené pozice.⁴² V souvislosti s upevňováním této pozice v Irsku skrze náboženská nařízení se ve „*fians*“ objevuje několik dokumentů. Mezi ně patří i jmenování hlavního zapisovatele „*of appeals or provocations spiritual in Ireland*“.⁴³ Tento post se vztahuje k Act of Appeals z roku 1533, kdy tímto Jindřich VIII. oficiálně zahájil anglikánskou

³⁸ NICHOLLS, K. W. (ed.): *The Irish fians of the Tudor sovereigns: during the reigns of Henry VIII, Edward VI, Philip & Mary, and Elizabeth I. with a new introduction by Kenneth Nicholls and preface by Tomás G. Ó Canann. Vol. I.* Dublin 1994, s. 320.

³⁹ ELLIS, Steven G: *Ireland in the age of Tudors 1447–1603: English expansion and the end of Gaelic rule.* New York 1998, s. 12-13.

⁴⁰ NICHOLLS, K. W. (ed.): *The Irish fians of the Tudor sovereigns: during the reigns of Henry VIII, Edward VI, Philip & Mary, and Elizabeth I. with a new introduction by Kenneth Nicholls and preface by Tomás G. Ó Canann. Vol. I.* Dublin 1994, s. 298.

⁴¹ Tamtéž, s. 308.

⁴² Alžběta byla z pohledu katolických panovníků nelegitimní královnou a z pohledu papeže navíc i nelegitimní hlavou církve viz BOOTH, Ted W.: *Elizabeth I. and Pope Paul IV.: Reticence and Reformation.* Church History and Religious Culture, vol. 94, 2014, n. 3, s. 316–336. Dostupné online: <https://www.jstor.org/stable/23923181> [cit. dne. 21.11. 2023].

⁴³ NICHOLLS, K. W. (ed.): *The Irish fians of the Tudor sovereigns: during the reigns of Henry VIII, Edward VI, Philip & Mary, and Elizabeth I. with a new introduction by Kenneth Nicholls and preface by Tomás G. Ó Canann. Vol. III.* Dublin 1994, s. 332.

reformaci a zákonem zakázal žádosti či odvolávání k papeži, aby král měl plnou moc a suverenitu v rámci království i vlastní církve.⁴⁴ Alžběta tedy postupuje v reformaci a stále přijímá žádosti a odvolání z pozice hlavy církve.

Po srovnání vlád Alžběty a Marie lze spatřit totožná nařízení a podmínky v souvislosti s udělováním pozemků či titulů. Alžběta například dál pokračuje v „osvědčené“ taktice segregace Irů a Angličanů, jak je znát z podrobných podmínek udělení hradu Eddendirry v roce 1562. Nový nájemník hradu a pozemků Henry Cowleye a jeho mužští potomci nesměli na svěřené půdě udržovat žádného muže irské krve, který by uměl bojovat, nesměli uzavírat sňatky či stát se kmotrem žádného z Irů, žijících mimo královská hrabství.⁴⁵ Opatření se vztahovalo i na ženy v této svěřené oblasti – pokud by se vdova znovu provdala za Ira (žijícího mimo královská hrabství v zemi), její právo na vdovskou rentu by tím zaniklo. Další podmínkou pro držení panství pro rodinu Cowleye byla povinnost v případě ohrožení země do tří dnů vyrazit k její obraně i s větší částí služebnictva, dále vydržovat na svých pozemcích čtyři anglické jezdce⁴⁶ a přísný zákaz aplikace „brehon law“⁴⁷ proti občanovi země, který se měl zodpovídat zákonům království. V neposlední řadě byl velký důraz kladen na poangličťování v plné míře - „*his sons and principal servants to use English language, dress and rule as far as they reasonably can*“.⁴⁸ Mezi poangličťování se řadí i nařízení z roku 1571 pro nově jmenované seržanty v hrabství Westmeath. Jedná se o pověření zatýkat jakékoliv zločince, rebely, vagabundy, irské hráče na harfu, líné muže a ženy a všechny takové nevýnosné osoby. Součástí dokumentu je také zmínka o zákazu užívání irských termínů pro tituly obou seržantů a že je nutné dbát na užívání anglických

⁴⁴ CROSS, Claire, LOADES, David, SCARISBRICK, J.J. (eds.): *Law and government under the Tudors. Essays presented to Sir Geoffrey Elton on his retirement.* Cambridge 1988, s. 19–30.

⁴⁵ Irové se tedy v tomto kontextu rozdělovali na základě místa bydliště a narození – pokud žili či se narodili mimo oficiálně ovládaná hrabství v Irsku, stávali se pro anglickou vládu Iry, které je nutné od ostatních oddělovat.

⁴⁶ Povinnost vydržovat na svém panství anglického jezdce je společná pro řadu dalších „fiants“.

⁴⁷ Brehon law je termín pro označení raného irského práva, tedy gaelského způsobu justice a zákonodárství, kterým se většina obyvatel irské národnosti řídila, ačkoliv ve 14. století byla zavedena anglická Statutes of Kilkenny a užívání brehon law mohlo být tedy považováno za nezákonné viz ELLIS, Steven G: *Ireland in the age of Tudors 1447–1603: English expansion and the end of Gaelis rule.* New York 1998, s. 22-23.

⁴⁸ NICHOLLS, K. W. (ed.): *The Irish fiants of the Tudor sovereigns: during the reigns of Henry VIII, Edward VI, Philip & Mary, and Elizabeth I. with a new introduction by Kenneth Nicholls and preface by Tomás G. Ó Canann. Vol. II.* Dublin 1994, s. 53. – identické podmínky sloužily pro držení statků i v jiných případech.

názvu.⁴⁹ Při zmínce „irských vagabundů“ si nelze ne všimnout opakovaného označování určité sorty irského národa hanlivým způsobem, nehledě na neustálé zdůrazňování rozdílů mezi etniky. Například v roce 1578 získává Cormock M'Teige potvrzení o držení pozemků za podmínky „*saving to all subjects of English nation their rights by English law and not by Irish tenure*“ opět s důrazem na anglický národ mimo irský vliv.⁵⁰ Dalším příkladem negativního označování Irů je situace, kdy si koruna činí v roce 1587 nárok osídlit pozemky a domy, od upozornění neobydlené po dobu šesti měsíců, vhodnými nájemníky. Tím může být pouze člověk prostý styků s obyčejnými Iry („*mere Irish*“)⁵¹ a je potomkem anglické krve a jména.⁵² Označením na stejné úrovni jako prostí Irové je také „*wild Irish*“, které je určené ke konkrétnímu určení lokace v roce 1570. William Pyerce získává smlouvu o právu rybařit a hospodařit na řece Banne na severu Irska (mezi „divokými Iry“).⁵³

V otázce srovnání přísnosti trestání povstalců lze zmínit případ Alžbětina omilostnění tří mužů s ohledem na jejich služby v boji proti irským rebelům. Odpouští jim porušení zákona, kterého se dopustili při uplatňování stanného práva, protože tak nečinili ze zlé vůle.⁵⁴ Podobné udělení milosti se opakuje i o rok později v roce 1565, v tomto případě ovšem je v dokumentu uvedeno i jakých prohřešků se muži proti zákonu při boji proti Irům dopustili. Mezi zcela prominuté skutky patří ublížení na zdraví, zajetí a uvěznění a konečně i vražda.⁵⁵ Během Tyroneho rebelie jsou rovněž doložené případy anglických posádek, které v Irsku ničily krajinu a dohnaly populaci k hladomoru.⁵⁶ Z dokumentů lze vysledovat i reakci místních skrze omezené, nicméně o to výraznější doklady o kapitulaci. V roce 1587 se takto

⁴⁹ Tamtéž, s. 224.

⁵⁰ NICHOLLS, K. W. (ed.): *The Irish fiants of the Tudor sovereigns: during the reigns of Henry VIII, Edward VI, Philip & Mary, and Elizabeth I. with a new introduction by Kenneth Nicholls and preface by Tomás G. Ó Canann. Vol. II.* Dublin 1994, s. 462–463.

⁵¹ Označení *mere Irish* je v 16. století často užívaným termínem s negativní konotací a lze ho nalézt opakovaně ve „fiants“, ale i v pramenech narativní povahy, podrobněji viz s. 22.

⁵² NICHOLLS, K. W. (ed.): *The Irish fiants of the Tudor sovereigns: during the reigns of Henry VIII, Edward VI, Philip & Mary, and Elizabeth I. with a new introduction by Kenneth Nicholls and preface by Tomás G. Ó Canann. Vol. III.* Dublin 1994, s. 21.

⁵³ NICHOLLS, K. W. (ed.): *The Irish fiants of the Tudor sovereigns: during the reigns of Henry VIII, Edward VI, Philip & Mary, and Elizabeth I. with a new introduction by Kenneth Nicholls and preface by Tomás G. Ó Canann. Vol. II.* Dublin 1994, s. 241.

⁵⁴ Tamtéž, s. 73.

⁵⁵ Tamtéž, s. 81.

⁵⁶ MORGAN, Hiram: „*Never any realm worse governed*“: *Queen Elizabeth in Ireland*. Transactions of the Royal Historical Society, vol. 14, 2004, s. 307. Dostupné online: <https://www.jstor.org/stable/3679322> [cit. dne 10. 3. 2023].

vzdává Huber Bourk z hrabství Galway všech svých nemovitostí, irského jména a zvyklostí výměnou za to, že mu obratem bude udělen patent pro držení svých bývalých majetků a jejich dědění v rodové linii.⁵⁷ O rok později se za stejných podmínek svého jména, pozemků a zvyků vzdává i Moragh O'Flahertie rovněž z hrabství Galway.⁵⁸ Jednalo se o zavedený postup znovu-udělení odevzdaného léna již od dob Jindřicha VIII.⁵⁹

Ačkoliv poangličťování a segregace pokračovala dál, zavedené postupy nicméně i v roce 1588 očividně nestačily k plné anglikanizaci společnosti, která si uchovávala dostatek obyvatel, jež nemluvili anglicky. Toho je důkazem Thomas Cahill, který se stal oficiálním překladatelem irského jazyka pro samotného místodržitele.⁶⁰ Ani rozdělování společnosti a zákazy mezi-etnických sňatků nelze prohlásit za zcela úspěšné. Jedná se o výjimečný případ,⁶¹ kdy Thomas Marche nedodržel podmínky držení pozemků po svém otci, protože se oženil s Irkou a majetky mu byly výnosem odebrány.⁶²

3. Prameny narativní – kulturně-společenská vyjádření

Tato kapitola se věnuje pramenům narativní povahy, z toho především výběrovým kulturně-společenským vyjádřením jednotlivců. Mezi ně se řadí populárně-naučné texty, literárně zpracované politické pamflety, náboženské texty a v menší míře i satiricko-politické obrázky či krátké zmínky v divadelních hrách.

⁵⁷ Tamtéž, s. 29.

⁵⁸ Tamtéž, s. 43.

⁵⁹ Viz poznámka č. 12.

⁶⁰ NICHOLLS, K. W. (ed.): *The Irish fiants of the Tudor sovereigns: during the reigns of Henry VIII, Edward VI, Philip & Mary, and Elizabeth I. with a new introduction by Kenneth Nicholls and preface by Tomás G. Ó Canann. Vol. III.* Dublin 1994, s. 70.

⁶¹ V kontextu „fiants“ jde o výjimku, nicméně sňatky mezi oběma etniky byly časté již v době pozdního středověku a to nejen ve venkovských oblastech, kde byl anglický vliv omezenější, než v Koloví, ale ve velké míře i právě v samotném centru anglické moci, tedy v Dublinu a přilehlých hrabstvích. Rovněž spektrum obyvatel bylo velmi široké: sňatky mezi Iry a Angličany probíhaly jak v sociálních vrstvách, tak mezi elitami. Více viz BOOKER, Sparky: *Intermarriage in fifteenth-century Ireland: the English and Irish in the 'four obedient shires'*. Proceedings of the Royal Irish Academy: Archaeology, Culture, History, Literature, vol. 113, 2013, s. 219–250. Dostupné online: <http://www.jstor.org/stable/42751274> [cit. dne 24. 11. 2023].

⁶² NICHOLLS, K. W. (ed.): *The Irish fiants of the Tudor sovereigns: during the reigns of Henry VIII, Edward VI, Philip & Mary, and Elizabeth I. with a new introduction by Kenneth Nicholls and preface by Tomás G. Ó Canann. Vol. III.* Dublin 1994, s. 279.

Ty jsou v této práci zahrnuty pouze minoritně z důvodu jejich nízké kvantity dochování v určeném časovém rozmezí.⁶³

Prvním z plnohodnotných pramenů narativní povahy je kniha *Historie of Ireland, collected by three learned authors – Meredith Hanmer, Edmund Campion and Edmund Spenser*.⁶⁴ Jedná se o soubor děl věnujících se Irsku, jeho historii a potažmo současnému stavu. Svazek byl vydán v roce 1633 v Londýně. První dvě části jsou spisy primárně popisující politické i náboženské dějiny Irska, obyvatel, zvyky a přírodní podmínky. Třetí část je literární reakcí na politické události v osmdesátých a devadesátých letech 16. století zpracovaná formou divadelně-prozaického dialogu. Autoři spisů jsou Angličané rozdílného vyznání a tudíž jsou pro tuto práci důležití právě v otázce jejich konfese a zda ta ovlivňovala jejich názory.

Dalším narativním pramenem je dílo katolického kněze Nicholase Sanderse *De Origine ac Progressu Schismatis Anglicani*, vydané latinsky v roce 1585. Z důvodu jazykové bariéry byla pro tuto práci zvolena anglická edice z roku 1877.⁶⁵ Jedná se o naučný text o náboženské historii, v této práci má své místo opět díky konfesi – jde o druhého katolického kněze vedle Campiona.

Pro vytvoření rovnováhy dvou katolických a dvou protestantských autorů bude analyzován i pramen Johna Foxe – *The Book of Martyrs*.⁶⁶ Poslední dva prameny – Sanders a Foxe – jsou z důvodu své obsahové orientace využity pouze pro doplnění a ověření, zda závěry z prvních dvou pramenů lze označit za společné pro jimi zastoupené strany. Foxe a Sanders nese-psali svá díla jako vyjádření či zhodnocení stavu irské společnosti či země, jako je tomu u Campiona a Spensera.

⁶³ Například v období 17. století je počet politických pamfletů a satirických obrázků vyšší a tento trend pokračuje s rostoucí gramotností a rozšiřováním tisku do širších vrstev obyvatelstva.

⁶⁴ WARE, James: *The historie of Ireland collected by three learned authors Viz. Meredith Hanmer, Edmund Campion and Edmund Spenser*. Dublin 1633.

⁶⁵ SANDERS, Nicholas: *The Rise and Growth of the Anglican Schism*. Londýn 1877. Dostupné online: <https://archive.org/details/risegrowthofangl00sandr/ch>.

⁶⁶ Dostupné online: https://archive.org/details/foxsbookofmartyr0000will_r3v9/mode/2up.

3.1 Edmund Campion – *Historie of Ireland*

První část souboru *Historie of Ireland* je kronika Edmunda Campiona z roku 1571. Campion byl anglický katolický kněz, při pobytu v Irsku se přátelil s Jamesem Stanihurstem⁶⁷ a věnoval svou knihu lordu Robertu Dudleymu, 1. hraběti z Leicesteru, v době, kdy pobýval v Dublinu. Z uvedeného vyplývá, že Campion se stýkal především s anglickou společností, která v Irsku fungovala jako vládnoucí vrstva, a nepřišel tedy do častého či hlubšího kontaktu s rodilými Iry.⁶⁸ Během vlády Marie I. královnu přivítal na své alma mater v roce 1553 a později působil na St. John's College, kde se setkal rovněž s Alžbětou I.⁶⁹ Edmund Campion pro tuto práci zůstává přínosnou osobností, krátce vystupující jako katolík v protestantském prostředí.⁷⁰

Ve svém díle Edmund Campion Irům věnuje značný prostor, a i z toho důvodu bylo jeho dílo zahrnuto do předních pramenů této práce. Kronika se dělí na kapitoly, v nichž systematicky rozebírá jednotlivá témata. Pro tuto práci jsou nejzásadnější: kapitola 2. – *Temporal Nobility*, kapitola 4. - *Of the Irish tongue and the name Hibernia, Ireland*, kapitola 5. - *Dispositions of the People* a kapitola 6. - *Of the meere Irish*. Z pozice katolického Angličana se projevuje spíše jeho subjektivní či citově angažovaný styl psaní, ačkoliv si v úvodu snaží zachovat historickou odbornost a pečlivě uvádí předchozí stav práce a představuje, kterým etapám historie se bude věnovat. Druhá kapitola *The Temporal Nobility* popisuje především místní významné rody a rodiny s přihlédnutím k jejich krátké historii a oblasti působnosti. Právě zde poprvé naráží na první důvod jeho s textem

⁶⁷ James Stanihurst působil v irském parlamentu a také jako “Recorder of Dublin” (justiční pracovník s právem vystupovat u soudu), Campion u něj byl častým návštěvníkem viz LEE, Sidney (ed.): *Dictionary of National Biography*. London 1898, vol. 54, s. 88–89. Dostupné online: <https://archive.org/details/dictionaryofnati54stepuoft/page/88/mode/2up> [cit. dne 9.9. 2023].

⁶⁸ Přinejmenším se o tom ve svém díle nezmiňuje.

⁶⁹ Viz *The Encyclopaedia Briannica a dictionary of arts, sciences, literature and general information*, vol. 5 Calhoun to Chatelaine, Eleventh edition. New York 1910, s. 136–137. Dostupné online:

<https://archive.org/details/EncyclopaediaBritannicaDict.a.s.l.g.i.11thed.chisholm.1910-1911-1922.33vols/05.EncycBrit.11th.1910.v.5.CAL-CHA./page/n153/mode/2up> [cit. dne. 9.9. 2023].

⁷⁰ Nicméně zůstává na pováženou – do jaké míry bylo Irsko – resp. Dublin a Koloví protestantské, pokud v něm mohl jezuita jako Campion působit pod ochranou svých konexí? Irsko pravděpodobně za vlády Alžběty, kdy Campion v Irsku působil, nebylo stejně protestantské, jako samotná Anglie. Politicko-kulturní okolnosti v Irsku dlouho umožňovaly kontinuitu svěbytného irského náboženství, jako tomu bylo třeba v případě irského venkova, na které měla ještě v době Jakuba I. značný vliv katolická církev skrze jezuitský řád. Viz ELLIS, Steven G: *Ireland in the age of Tudors 1447–1603: English expansion and the end of Gaelis rule*. New York 1998, s. 229–230.

pokračující averze – Campion v části věnované městu Cork zmiňuje „(...) *some of Irish blood, some degenerate and become Irish.*”⁷¹ Přinejmenším zarážející obrat „*degenerate and become Irish*” poté použije ve své kronice mnohokrát.⁷² V raně novověké angličtině se jedná o termín pro označení zhoršení stavu, úpadek z primárně počestného rodu do nižších poměrů,⁷³ v tomto případě degeneraci z původně anglického obyvatelstva do irského etnika. Tento výraz se aplikoval s jednoznačně negativní konotací, jak dokazují i další příklady jeho použití. Jako v případě rodiny Lorda Berminghama, barona z Athenrye „*now degenerate and become meere Irish, against whom his ancestors served valiantly in A. 1300.*”⁷⁴ Zde je k podpoře dojmu, že si Angličan pohoršil, pokud se stal Irem,⁷⁵ užito slova „*meere*”, které se překládá jako „pouhý” či „jednoduchý”, „nesmíšený”⁷⁶ v kontrastu s důrazem na urozenost jeho anglických předků. Pokud Campion stavěl tón na téma změny národnosti i na názorech místních, ve své kronice se o takových důkazech nezmiňuje. Jedná se tedy pouze o jeho osobní způsob vyjádření, nicméně není od věci předpokládat, že se jednalo o názor na anglické straně všeobecně uznávaný. To dokládá například i úryvek z řeči Jamese Stanihursta z roku 1570. Campion tuto řeč do svého díla zahrnuje v části věnované popisu vlády Alžběty I. Stanihurst ve svém známém projevu naráží na intelektuální úroveň v Irsku a současnou situaci země označuje za civilizovanější, než jaká byla před čtyřiceti lety, což přisuzuje faktu, že mnoho obyvatel posílá své syny na studia do Anglie. Vyjadřuje přání vychovat v nejsprostších obyvatelích pevná anglická srdce za pomoci vystavění nových škol s anglickým vedením, vyučováním čistého anglického jazyka a způsobů odívání a chování. Stanihurst Irsko soustavně

⁷¹ CAMPION, Edmund: *Historie of Ireland. Dublin 1571*, s. 4. In: WARE, James: *The historie of Ireland collected by three learned authors Viz. Meredith Hanmer, Edmund Campion and Edmund Spenser*. Dublin 1633.

⁷² Např.; „*English gentleman of longest continuance in Ireland are the race of those which at this day (...) do keep the properties of their ancestors lands (...). There are Savages, Iordanes, FitzSimonds, Chamberlaines (...), now degenerate and called in Irish MacMahon the Beares son.*” Tamtéž, s. 13–14.

⁷³ LANCASHIRE, Ian (ed.): heslo degenerate. In: <https://leme.library.utoronto.ca/lexicon/entry/1345/10325> [cit. dne 9.9. 2023].

⁷⁴ CAMPION, Edmund: *Historie of Ireland. Dublin 1571*, s. 7. In: WARE, James: *The historie of Ireland collected by three learned authors Viz. Meredith Hanmer, Edmund Campion and Edmund Spenser*. Dublin 1633.

⁷⁵ Je zajímavostí, jakým způsobem mohlo docházet k transformaci z jedné národnosti do druhé, jaká časová perioda byla podmínkou či způsoby chování musely být osvojeny, aby se jedinec stal příslušníkem jiného etnika. Zůstává rovněž otázkou, jak na takové obyvatele reagovali rodilí Irové a zda takové osoby nebyly pouze vyřazeny z anglické skupiny a zda je vůbec irská komunita přijala.

⁷⁶ LANCASHIRE, Ian (ed.): heslo mere. In: <https://leme.library.utoronto.ca/lexicon/entry/1345/23629> [cit. dne 9.9. 2023].

označuje za „*our Realm*“ a snadno by mohlo dojít k záměně za celé anglické království, pokud by zvlášť nepoužíval označení pro Anglii v případech srovnávání obou zemí.⁷⁷ Ze Stanihurstovy plamenné řeči lze snadno usoudit, že víceméně nadřazený postoj nebyl v anglické společnosti nijak vzácný, ačkoliv v Irsku sami žili a působili. V tomto případě se jednalo o přezíravost související se vzděláním a „civilizovaností“ původních Angličanů, kteří svým obratem k Irům „zpustli“.⁷⁸

Campionova typologie Irů se další četbou ještě podrobněji kategorizuje. Ke kvalitě přidává rovněž míru, jako je tomu u popisu anglických gentlemanů, například v případě vévody Clarence „*now very wilde Irish*“ či MacCostilaghe „*now very Irish*“⁷⁹. V Campionových očích bylo tedy možné být „více“ či „méně“ Irem, protože tuto míru zmiňuje bez vysvětlení. Adjektivum „*wilde*“ má stejný význam jako v moderní angličtině, tedy „divoký“, a naznačuje, že někteří národní konvertité mohli zůstat civilizovanými, zatímco někteří „zdivočeli“. V těchto případech tedy autor svůj negativní postoj vůči Irům staví na základě Angličanů, kteří si pohoršili a zradili vlastní národ, pokud se Iry stali.⁸⁰ Jedná se tedy o etnicky založenou antipatii. Není to ovšem poslední důvod, proč Campion irskou společnost opakovaně odsuzuje.

V rámci popisů rodilých Irů převažuje kritika, která často souvisí s irskými lidovými či zvyklostmi či pověrami „*They follow the dead corpses to the grave with howlings and barbarous out cries, pittypull appearance, where grew (I suppose) the proverb to weep Irish (...)*“⁸¹ Tyto výtky mají bezpochyby svou váhu z jeho pohledu především kvůli jeho zásadovému odmítání lidových tradic na úkor těch křesťanských. Ostatně pověřivost Irům obecně vyčítá. V úvodu kapitoly *Of the*

⁷⁷ CAMPION, Edmund: *Historie of Ireland. Dublin 1571*, s. 131–133. In: WARE, James: *The historie of Ireland collected by three learned authors Viz. Meredith Hanmer, Edmund Campion and Edmund Spenser*. Dublin 1633.

⁷⁸ Campion ovšem nebyl jediný, kdo tuto situaci popisoval negativně – více viz PALMER, Patricia: *Language and conquest in Early modern Ireland. English renaissance literature and Elizabethan imperial expansion*. Cambridge 2004, s. 98–100.

⁷⁹ CAMPION, Edmund: *Historie of Ireland. Dublin 1571*, s. 8. In: WARE, James: *The historie of Ireland collected by three learned authors Viz. Meredith Hanmer, Edmund Campion and Edmund Spenser*. Dublin 1633.

⁸⁰ O civilizovanosti jako prostředku k dokázání anglické nadřazenosti vůči ostatním národům při vytváření funkčního anglického systému na území království více viz LESSING, Carla: *Promoting English civility in Tudor Ireland: Ideology and rhetoric of difference*. Hannover 2021, s. 50–51.

⁸¹ CAMPION, Edmund: *Historie of Ireland. Dublin 1571*, s. 14. In: WARE, James: *The historie of Ireland collected by three learned authors Viz. Meredith Hanmer, Edmund Campion and Edmund Spenser*. Dublin 1633.

meere Irish se pozoruhodně zabývá starými zvyky Irů, které, jak z textu vyznívá, již nejsou praktikovány, nicméně stály za podrobný popis v jeho díle. Další hloubku svým tvrzením o „*old customs of the Irish*” dodává skrze odvolání se na antické autory. Mezi takové patří i Gaius Julius Solinus nebo kartograf Strabón, z jehož poznatků o Irsku a jeho obyvatelích si Campion vybral veskrze brutální zmínky o kanibalismu a násilí.⁸² Za povšimnutí stojí i fakt, že autor vyčlenil pro „jednoduché“ Iry vlastní kapitulu – vedle kapitoly 5. *Dispositions of the People* je i samostatná kapitola 6. *Of the meere Irish*. Ačkoliv v páté kapitole lid jakožto takový popisuje beze zbytku detailně – věnuje se povaze, vzhledu a dokonce na „*meere Irish*“ naráží ve srovnání s „*English Irish*“ a není tedy příliš jasné, proč se rozhodl přidávat další kapitulu s identickým tématem.⁸³ V šesté kapitole tedy doplňuje zvyky a tradice, kterými opovrhuje, a mimoděk naznačuje, že „*English Irish*“ tyto nepraktikují.⁸⁴ Tímto uvádí druhý důvod, proč Iry ve většině svého textu odsuzuje a vedle etnického hlediska přidává faktor náboženský. Edmund Campion zde Iry (jmenovitě prosté či rodilé) zavrhuje kvůli jejich tendenci lpět na pohanských či lépe ne-křesťanských tradicích a zvycích.

Pro rovnováhu je nicméně důležité zmínit, že dílo není prvoplánově negativním manifestačním textem. Campion své názory vysvětluje pro sebe pádnými argumenty a zároveň nesahá pouze po kritice – v kapitole 5. *Dispositions of the People* Irům přiznává i kvality jako „nábožní, upřímní, vynikající jezdci,

⁸² “*Strabo, the famous Geographer (...) more than fifteen hundred years ago tells (without asservation) that the Irish were great gluttons, eaters of mans flesh. And counted it honourable for parents deceased to be eaten up of their children...*” viz

CAMPION, Edmund: *Historie of Ireland. Dublin 1571*, s. 16. In: WARE, James: *The historie of Ireland collected by three learned authors Viz. Meredith Hanmer, Edmund Campion and Edmund Spenser. Dublin 1633*.

⁸³ Obsahově se tyto kapitoly obě týkají Irů, jejich povahy a zvyků. Pátá kapitola je kratší a k jejímu konci Campion uvádí rozdíl mezi Irish a English Irish, který do té doby v rámci této kapitoly nerozlišoval. Šestou kapitolu začíná tedy slovy „*touching the meere Irish*“ – čímž naznačuje, že se v páté kapitole obyčejným Irům nevěnoval, tím ale jeho tvrzení vzájemně kolidují – zvyky, které hanlivě a dlouze popisuje v kapitole 6. již uváděl v kapitole 5. Nabízí se tedy vysvětlení, že šestou kapitolou jednoduše rozvedl vše, co v předešlé zmínil. Autorova typologie *Irish* a *English Irish* je v těchto kapitolách nesystematická.

⁸⁴ Zde je tedy prokázán již dobově uznávaný rozdíl mezi rodilými Angličany a Iry a těmi, kteří jakožto rodilí Angličané Irsko osidlovali od 12. století, a tudíž se Iry v očích anglické veřejnosti stali - „*Again, the very English of birth, conversant with the brutish sort of that people, become degenerate in short space and are quite altered into the worst rank of Irish Rogues. It is further to be known, that the simple Irish are utterly another people than our English in Ireland, whom they call boddai Sassoni's - that is English and Saxon churles (...)*” - CAMPION, Edmund: *Historie of Ireland. Dublin 1571*, s. 14. In: WARE, James: *The historie of Ireland collected by three learned authors Viz. Meredith Hanmer, Edmund Campion and Edmund Spenser. Dublin 1633*.

bystří, dobrodružní, dobrosrdeční“.⁸⁵ Tím ovšem jeho pozitivní tón končí. Vyjma popisu země, kdy irské krajině přiznává její rozmanitost, čerstvý vzduch a zejména vyzdvihuje to, že se tam nenachází žádná jedovatá zvířata či plazi a predátoři.⁸⁶

V neposlední řadě je důležité zmínit míru a počet rebelií, které v Irsku probíhaly za vlády Marie I. a Alžběty I., a zda se v něčem lišily. Edmund Campion věnuje oběma panovnicím společnou kapitolu 10. – *Edward 6., Mary and Elizabeth*.⁸⁷ Ani Jindřich VIII. neměl nad Irskem plnou moc⁸⁸ a tudíž i za vlády jeho dcer Irsko zůstávalo značně mocensky decentralizované. Campion se ke konkrétním krokům obou panovnic příliš nevyjadřuje, zaměřuje se především na aktivity zástupců jejich moci – úřadu místodržitele. Výjimkou tvoří zmínka o královně Marii, kdy jmenovala a záhy odvolala místodržitele sira Anthonyho St. Legera. Jde o jedinou konkrétní situaci, kdy autor připisuje aktivitu anglické panovnici, v tomto případě navíc přidává komentář „*Queen Mary established in her crown*“⁸⁹. Výsledkem neobsazené funkce místodržitele byly nepokoje a nájezdy klanů Toole a Cavenaghes, které se podařilo potlačit s pomocí některých měst a šedesát lidí bylo exemplárně popraveno.⁹⁰ Nástupcem sira Anthonyho St. Legera se stal Thomas Radclyffe, který se v Irsku potýkal především s klany Skotů a Irů, které se spojily v hrabství Ulster proti Angličanům. Po smrti královny Marie se odebral do Anglie a po korunovaci Alžběty se vrátil do Irska a dál řešil stávající potíže. Za Alžběty zmiňuje Campion v první řadě o povstání Shane O’Neila, „*the Irish enemy of greatest force then living (...)*“⁹¹, které se nepodařilo potlačit ani siru Nicholasi Arnoldovi a Shane O’Neil zabral celý Ulster. Campion kritizuje postup anglických pánů v Irsku, kteří dopustili, aby „*the meere Irish waxed insolent...*“⁹²

⁸⁵ Tamtéž, s. 13.

⁸⁶ Tamtéž, s. 9–11.

⁸⁷ S tím, že Jindřichovi VIII. se věnuje zcela samostatná kapitola. Může to být způsobeno faktem, že v době vydání Campionovy knihy nebyla Alžbětina vláda u konce, a tudíž kapitola není v porovnání s Jindřichovou tolik obsáhlá, vláda Marie I. sestávala z krátkých pěti let.

⁸⁸ Ať už politickou či náboženskou viz. ELLIS, Steven G: *Ireland in the age of Tudors 1447–1603: English expansion and the end of Gaelic rule*. New York 1998, s. 207–209.

⁸⁹ CAMPION, Edmund: *Historie of Ireland. Dublin 1571*, s. 124. In: WARE, James: *The historie of Ireland collected by three learned authors Viz. Meredith Hanmer, Edmund Campion and Edmund Spenser*. Dublin 1633.

⁹⁰ Nutno dodat, že porážku těchto klanů Campion popisuje přezíravě jako „*sudden skirmishes*“ a podtrhuje tedy fakt, že pro místodržitele nebylo těžké tuto malou vzpuru potlačit viz CAMPION, Edmund: *Historie of Ireland. Dublin 1571*, s. 124–125. In: WARE, James: *The historie of Ireland collected by three learned authors Viz. Meredith Hanmer, Edmund Campion and Edmund Spenser*. Dublin 1633.

⁹¹ Tamtéž, s. 125.

⁹² Tamtéž, s. 126.

V souvislosti s O’Neilem je vhodné zmínit, že Campion jej označuje titulem prince.⁹³ Další rebelií za vlády Alžběty Campion uvádí Butler’s rebellion v roce 1569, kterou uzavírá poznámkou, že účastníci toho bláznovství jsou nyní vydáni královně na milost.⁹⁴ Královnu Alžbětu Campion nezmiňuje jmenovitě vůbec⁹⁵, toto je jedna z mála poznámek, které vůči její osobě má.

3.2 Edmund Spenser – *A View of the State of Ireland*

Edmund Spenser sepsal *A view of the State of Ireland* v roce 1596, svého času působil jako sekretář místodržitele (Lord Grey of Wilton). Za své služby koruně získal od Alžběty I. v hrabství Cork 3000 akrů půdy a v Irsku žil dlouhodobě.⁹⁶ Spenser se za života prosadil jako uznávaný básník, právě v Irsku sepsal epos pro královnu Alžbětu – *Faerie Queen*.⁹⁷ Je tedy přímým protikladem Edmunda Campiona – Spenser je protestant a nepůsobil profesně v náboženské sféře. Jeho dílo je postaveno v komparaci ke Campionovi právě z důvodu jejich rozdílné konfese za účelem zjištění, zda konfese hrála roli v názorovém spektru Angličanů na Iry. V díle *A view of the state of Ireland* nechává Spenser své postavy formou alegorického dialogu komentovat dobové dění v Irsku, kdy si Irenius a Eudox vzájemně vyměňují své zkušenosti a znalosti o Irsku a Irech, ačkoliv v konečném důsledku se jejich názory nijak neliší. Zřejmé ale zůstává jeho poselství mezi řádky – oslavit anglickou stopu v Irsku, vyzdvihnout práci tudorovských panovníků v oblastech zušlechtování irské krajiny, lidu a práva. Lze tak soudit z faktu, že rozhovor Irenia a Eudoxe se nedotýká pouze momentální politické situace, ale vrací se již k dobám Jindřicha II. Plantageneta a k prvotnímu osidlování Irska Normany. Veškeré anglické úspěchy v Irsku autor zmiňuje na úkor Irů. Ve srovnání s Edmundem Campionem upřednostňuje veskrze negativní postoj vůči gaelskému obyvatelstvu, opět na základě lidových tradic či zvyků – „*Do they not*

⁹³ Navíc používá frázi „*of all the Irish Princes*“ – což naznačuje, že v Irsku bylo za vlády Alžběty větší množství irských takových vůdců, kteří i Angličany byli označováni za prince. Campion tedy mimoděk přiznává roztržitost anglického vlivu na irské půdě viz ELLIS, Steven G: *Ireland in the age of Tudors 1447–1603: English expansion and the end of Gaelic rule*. New York 1998, s. 353.

⁹⁴ Tamtéž, s. 130.

⁹⁵ Její nástup na trůn naznačuje v textu pouze zmínka o smrti královny Marie.

⁹⁶ Spenser nebyl jediný anglický spisovatel, který odjel do Irska hledat inspiraci a v průběhu toho si přišel na značné jmění a půdu viz SHAPIRO, James: *1599 – jeden rok v životě Williama Shakespeara*. Praha 2017, s. 99.

⁹⁷ WARE, James: *The preface to The View of the state of Ireland*. In: WARE, James: *The historie of Ireland collected by three learned authors Viz. Meredith Hanmer, Edmund Campion and Edmund Spenser*. Dublin 1633, s. 3.

*use any ceremony in this election for all barbarous nations are commonly great observers of ceremonies and superstitious rites.”*⁹⁸

Spenser se nicméně neomezuje pouze na kritiku náboženství, prostřednictvím svých postav naráží na politiku a skrze ni dodává anglo-irským vztahům zcela nový rozměr.⁹⁹ Místy volí optiku laskavého pečovatele a poznamenává, že Irům by bylo lépe, pokud by upřednostňovali anglické právo nad stávajícím brehon law „*But you say they do not accept them, but delight rather to lean to the old customs and Brehon laws, though they are much more unjust, and also more inconvenient for the common people (...) As for the lawes of England, they are surely most just and most agreeable both with the government and with the nature of the people.*” V této ukázce je zřetelné, že Spenser neber v potaz charakterové rysy Irů a povrchně doporučuje užívání anglického práva bez ohledu na sociologické, náboženské nebo kulturní rozdíly, které tyto dva národy odlišují, a tudíž znemožňují úspěšnou aplikaci stejného zákonodárství.¹⁰¹ Tento tón není výjimkou v celém textu nechává své postavy mluvit z nadřazené pozice, kdy pro udržení míru je nutné mezi Iry mít dostatek Angličanů, aby zabránili šíření „irského zla“.¹⁰² Irskou krvelačnost, kterou Campion zmiňoval skrze antické autory, Spenser popisuje bez okolků „*And therefore since now we purpose to draw the Irish from the desire of war and tumults to the love and peace and civility.*“¹⁰³ Doporučuje tedy přeučovat irskou společnost od raného mládí, dbát na vyučování vědy, gramatiky, a především katechismu reformovaného křesťanství.¹⁰⁴ V tom je

⁹⁸ SPENSER, Edmund: *A view of the state of Ireland*. 1596, s. 5. In: WARE, James: *The historie of Ireland collected by three learned authors Viz. Meredith Hanmer, Edmund Campion and Edmund Spenser*. Dublin 1633.

⁹⁹ Již v době vydání (1633) Spenserovo dílo čelilo kritice a bylo velmi kontroverzní, protože krátce po jeho zveřejnění probíhala v Irsku další válka (1641-1653) a Cromwellovo dobytí Irska, tudíž Spenserův text efektivně fungoval v dobovém chápání jako válečná žurnalistika a svým způsobem návod na vedení soudobého konfliktu viz MALEY, Willy: *A View of the present state of Ireland (1596, 1633)*. In: VAN ES, Bart (ed.): *A Critical companion to Spenser studies*. Londýn 2005. s. 210–229. Dostupné online:

https://www.researchgate.net/publication/304691590_A_View_of_the_Present_State_of_Ireland_1596_1633 [cit. dne 6. 11. 2023].

¹⁰¹ K právu se Spenser vrací opakovaně a obvykle s odvoláním na záležitosti majetků a půdy – „*Neither should their lands be taken away from them but only to reduce thing into order of English law and make them hold their lands of her and to restore her (...) so as they should hence forth hold them rightfully which they now usurpe wrongfully.*“ – tamtéž, s. 105.

¹⁰² „*For that is the evil which now I find in all Ireland, that the Irish dwell altogether by their septs so as they may practise or conspire what they will, whereas if there were English well placed among them they should not be able once to stir or to murmur...*“ – tamtéž, s. 87.

¹⁰³ Tamtéž, s. 111.

¹⁰⁴ Tamtéž.

zajedno s Campionem a potažmo i Stanihurstem, kteří rovněž jako argument proti Irům používají anglickou civilizovanost a intelekt. Mezi politické a právní návrhy na zlepšení situace v Irsku vřazuje i náboženskou tematiku, byť s menší intenzitou, jako tomu bylo na straně Campiona. V rámci politické situace¹⁰⁵ zdůrazňuje, že je nutné v Irsku zachovat a „zasadit“ reformované křesťanství, které nelze získat skrze „*popish priests, church of Rome, Spaine or Remes*“, které, jak autor v další části naznačuje, stále tajně pronikají do irských domovů.¹⁰⁶

V kontextu této práce nelze ponechat stranou Spencerovu loajalitu vůči Alžbětě I. – v textu zdůrazňuje královninu svrchovanost nad Irskem.¹⁰⁷ Alžbětu skrze své postavy horlivě brání a často odsuzuje rebelie proti ní „(...) *he surely then deserves the punishment of that snake and should worhily be hewed to pieces.*“¹⁰⁸ Tento fakt není nicméně překvapením, přesto zásadně ovlivňuje výsledné chápání textu. Velkou část dialogu totiž prostupuje politická propaganda – odsuzování Tyroneho rebelie a irských tendencí ke vzpourám. Právě v politice je mezi Spenserem a Campionem zřetelný rozdíl – Campion se omezuje na pouhé konstatování svých výhrad, naproti tomu Spenser důležitě navrhuje změny, které musí v Irsku nastat.¹⁰⁹ Mezi takové, bezpochyby nejdrastičtější návrhy, patří i odstavec věnovaný řešení nepokojů v Irsku, které postava Irenia doporučuje ukončit jednoduše řízeným vyhladověním Irů, které je dožene ke kanibalismu, pro ně ne neobvyklým.¹¹⁰

¹⁰⁵ Spenser naráží explicitně na Španělsko z důvodu aktuálních vztahů mezi Alžbětou I. a Filipem II. Španělským.

¹⁰⁶ SPENSER, Edmund: *A view of the state of Ireland*. 1596, s. 113. In: WARE, James: *The historie of Ireland collected by three learned authors Viz. Meredith Hanmer, Edmund Campion and Edmund Spenser*. Dublin 1633.

¹⁰⁷ „*Truly neither can the Irish nor yet the English Lords think themselves wronged, nor hardly dealt with all herein to have that which is indeed non of theri own at all – but her Majesties absolutely given to them.*“ - SPENSER, Edmund: *Historie of Ireland*. 1596, s. 105. In: WARE, James: *The historie of Ireland collected by three learned authors Viz. Meredith Hanmer, Edmund Campion and Edmund Spenser*. Dublin 1633.

¹⁰⁸ Tamtéž, s. 79.

¹⁰⁹ Po vydání v roce 1633 byl Spenserův text vnímán jako praktická politicko-válečná příručka a zůstává tomu tak v historiografii dodnes viz MALEY, Willy: *A View of the present state of Ireland (1596, 1633)*. In: VAN ES, Bart (ed.): *A Critical companion to Spenser studies*. Londýn 2005. s. 210–229. Dostupné online:

https://www.researchgate.net/publication/304691590_A_View_of_the_Present_State_of_Ireland_1596_1633 [cit. dne 6. 11. 2023].

¹¹⁰ SPENSER, Edmund: *Historie of Ireland*. 1596, s. 72. In: WARE, James: *The historie of Ireland collected by three learned authors Viz. Meredith Hanmer, Edmund Campion and Edmund Spenser*. Dublin 1633.

3.3 Nicholas Sanders – *The Rise and Growth of the Anglican Schism*

Krátkým úvodem k dílu Nicholase Sanderse a jeho osoby samotné je třeba uvést, že toto dílo v porovnání se dvěma předchozími není primárně určené ke studii stávajícího stavu Irska či obyvatel. Jedná se o monografii vztahující se k historii, vzniku a zavádění anglikánské církve. Pro tuto práci je nicméně přínosné ve smyslu původu a vyznání jeho autora a jeho činnosti za života – Sanders krátce působil v Irsku na pomoc tamním katolíkům,¹¹¹ a tudíž je možné odrazy této aktivity a vztahu k Irsku najít i v jeho díle, jakkoli sporadicky. Svou knihu publikoval poprvé v roce 1585 latinsky v Kolíně nad Rýnem.¹¹²

V porovnání s druhým anglickým katolíkem – Edmundem Campionem – hlavním rozdílem mezi nimi je fakt, že Campion za svého života dlouhodobě žil a pracoval v Irsku a Anglii a Sanders naopak většinu svého aktivního života strávil mimo Britské ostrovy, a tudíž se k tamnímu dění vyjadřoval pouze skrze orální či psaná svědectví a svůj krátký pobyt.¹¹³ Většinou se jeho text týká politických událostí a náboženských opatření. Je jednoduché identifikovat Sandersův postoj vůči nim, o to těžší je ale rozpoznat kdy čerpal z názorů místních a kdy pouze komentoval zřejmě všeobecný názor. Jedním z takových názorů je společný i pro Campiona a Sanderse. Jde o vyjádření k jazykové vybavenosti Irů – dle Campiona i Sanderse uměli dobře latinsky a běžně tento jazyk používali.¹¹⁴ Sanders na tento fakt naráží při výpočtu důvodů, proč byla reformace za Eduarda VI. pro křesťanství v zemi likvidační. Zmiňuje, že za Eduardovy vlády bylo nařízeno, aby se mše celebrovaly v obecné řeči. Toto nařízení označuje za absurdní, protože výsledkem bylo, že Irové nebyli schopni knězi rozumět, oproti situaci v dobách, kdy byla mše

¹¹¹ RISHTON, Edward: *Edward Rishton to the Reader*. In: SANDERS, Nicholas: *The Rise and Growth of the Anglican Schism*. Londýn 1877, s. cxlii. Dostupné online: <https://archive.org/details/risegrowthofangl00sandrich> [cit. dne 28.10. 2023].

¹¹² LEWIS, David: *Introduction*. In: SANDERS, Nicholas: *The Rise and Growth of the Anglican Schism*. Londýn 1877, s. xiii. Dostupné online: <https://archive.org/details/risegrowthofangl00sandrich> [cit. dne 28.10. 2023].

¹¹³ SANDERS, Nicholas: *The Rise and Growth of the Anglican Schism*. Londýn 1877, s. cxlvii. Dostupné online: <https://archive.org/details/risegrowthofangl00sandrich> [cit. dne 28.10. 2023].

¹¹⁴ Irové byli všeobecně jazykově vybavenější, než se z pohledu jejich koloniálních sousedů mohlo zdát (při vzájemných jednáních bylo nutné používat překladatele) – díky církvi většinou rozuměli základům latiny a samozřejmě vyšší vrstvy obyvatel či zástupci kléru byli schopni porozumět se např. francouzsky či španělsky. Elita gaelské strany společnosti běžně užívala latinu jako oficiální jazyk při vzájemných jednáních více viz PALMER, Patricia: *Language and conquest in Early modern Ireland. English renaissance literature and Elizabethan imperial expansion*. Cambridge 2004, s. 185–188.

sloužena v latině.¹¹⁵ Z textu není jasné, zda Sanders Irům schopnost rozumět latině připisoval jako pozitivní vlastnost, uvádí to jako prostý fakt. Naopak z obratu „*a singularly absurd order*“ je znát jeho postoj vůči králi. Pro tuto práci je ovšem důležitější další jeho zmínka o Irech a to v souvislosti s královnou Alžbětou. Ve čtvrté kapitole své knihy „*Renewed under Elizabeth*“ popisuje její kroky vůči církvi v zemi a jejich přijímání. Za povšimnutí stojí jeho komentář „*It was thus these things were done in England and soon after too in those parts of Ireland which recognised the queen's authority (...) for the people of that country are before all things catholics.*“¹¹⁶ Zároveň v poznámce pod čarou dodává, že jen málo Irů opustilo své vyznání a činili tedy šíření protestantismu v Irsku pro Alžbětu téměř nemožným. Z této formulace se nabízí logická úvaha, že v Irsku bylo velké množství lidí, kteří anglickou panovnici neuznávali a rovněž dál preferovali katolictví. Zde je patrný zásadní rozdíl mezi Campionem, který naopak tvrdí, že největší chybou Irů zůstává, že dále praktikují své pohanské náboženství, a navíc vůbec nezmiňuje, že by v Irsku byl zaznamenáván zásadní rozdíl mezi katolictvím a protestantismem. Tito dva autoři naopak docházejí ke stejnému závěru v otázce suverenity Alžběty v Irsku – oba irským klanům či jejich vůdcům přiznávají částečnou autonomii.¹¹⁷

3.4 John Foxe – *Acts and Monuments*

Posledním zástupcem anglických protestantů je John Foxe – duchovní, který sepsal *Acts and Monuments*¹¹⁸ (běžněji známé pod názvem *The Book of Martyrs*) jako svědectví o křesťanských mučednících historie, a především pak své současníky – oběti na straně reformace. Vydal ji anglicky v roce 1563. Jakožto politicko-nábožensky orientovaná kniha *Book of Martyrs* se opět k Irům věnuje pouze ojediněle a soustředí se na konkrétní osobnosti a události, které vedly k jejich likvidaci či nucenému exilu. Jeho dílo vyšlo za jeho života v několika edicích a po jeho smrti bylo kontinuálně obohacováno o aktuální události. Poslední událost relevantní pro stanovené období a zároveň související s Irskem je smrt biskupa Ridleye. Dle Foxe byl biskup okamžitě v hledáčku „*bloody Mary*“, poslán do

¹¹⁵ SANDERS, Nicholas: *The Rise and Growth of the Anglican Schism*. Londýn 1877, s. 174. Dostupné online: <https://archive.org/details/risegrowthofangl00sandrich> [cit. dne 28.10. 2023].

¹¹⁶ Tamtéž, s. 269.

¹¹⁷ Campion tyto vůdce dokonce nazývá princí viz poznámka č. 93.

¹¹⁸ Dostupné online: https://archive.org/details/foxsbookofmartyr0000will_r3v9/mode/2up.

Toweru, následně do věznice Bocardo v Oxfordu a poté do domu „*of one Irish*“.¹¹⁹ Foxe se více k tomuto Irovi nezmiňuje, neuvádí ani jeho jméno. Pouze podotýká, že manželka „*Mrs. Irish (the keeper's wife)*“ v předvečer jeho popravy naříkala a plakala, přičemž ji Ridley žoviálně uklidňoval. Pokud tímto Foxe míní naznačovat, že tento Ir a jeho žena nějakým způsobem stranili Ridleymu, více tuto skutečnost nerozvádí.¹²⁰ Z uvedeného lze vyvodit především to, že Foxe striktně odsuzoval královnu Marii a označoval ji přídomek „krvavá“, o jeho vztahu k Irům nelze tvrdit nic bližšího. Další zmínky o Irech či Irsku se nachází například v kapitole XVII. - *Rise and Progress of the Protestant Religion in Ireland; with an Account of the Barbarous Massacre of 1641*, tu nicméně již Foxe nemohl napsat celou, protože událostí roku 1641 se již nedožil. Je ovšem možné, že první část kapitoly věnované ještě době Jindřicha VIII. a jeho nástupců sepsal Foxe osobně. Zde popisuje průběh vzniku anglikánské církve a zdůrazňuje papežův vliv na Irsko. Používá termínu „*the irish papist*“ a líčí incident při první mši s užitím Common Prayer v Dublinu, kdy z trnové koruny mramorové sochy Krista kapala krev a jeden z nastrčených podvodníků na celý kostel hlasitě vykřikl, že Kristus krvácí, protože do kostela vstoupilo kacírství. Foxe pak uvádí, jak obyčejní lidé a zástupci té nejnižší vrstvy společnosti z kostela utekli, protože se domnívali, že vykoupení lze nalézt pouze v jejich „neomylné“ církvi. Právě tento incident měl dle Foxe velký vliv „*over the minds of the ignorant Irish*“. A v závěru přiznává, že pro průběh událostí z doby vlády Eduarda VI. a Marie existuje málo zpráv.¹²¹

K tomuto dílu je přiřazen k analýze i pramen vizuální povahy – ilustrace knihy *Book of Martyrs* z roku 1631. Tento dřevoryt je k nahlédnutí v online databázi Britského muzea.¹²² Zobrazuje heroický pohled na krále Jindřicha VIII. na trůně s papežem u nohou. V rukách drží meč a Bibli, po pravé ruce mu stojí postavy

¹¹⁹ FORBUSH, W.B. (ed.): *Fox's Book of Martyrs*. New York 1926, s. 234. Dostupné online: https://archive.org/details/foxsbookofmartyr0000will_r3v9/mode/2up [cit. dne 6.11. 2023].

¹²⁰ Je také možné, že šlo pouze o nevhodnou formulaci a vůbec se o Iry nejednalo, nicméně stylizace „*he was placed in the house of one Irish (...)*“ tomu nenasvědčuje.

¹²¹ Neodpouští si ovšem poznámku na účet královny Marie – „*Towards the conclusion of the barbarous sway of that relentless bigot, she attempted to extend her inhuman persecutions to this island; but her diabolical intentions were happily frustrated in the following providential manner, the particulars of which are related by historians of good authority.*“ - FORBUSH, W.B. (ed.): *Fox's Book of Martyrs*. New York 1926, s. 302. Dostupné online: https://archive.org/details/foxsbookofmartyr0000will_r3v9/mode/2up [cit. dne 6.11. 2023].

¹²² Dřevoryt je v Britském muzeu katalogizován pod číslem 1973, U.219 v oddělení Prints and drawings, dostupné online: https://www.britishmuseum.org/collection/object/P_1973-U-219 [cit. dne 26.8. 2023].

Olivera Cromwella a Thomase Cranmera. Kardinál Fischer se snaží pomoci postavě papeže Klementa VII. Jedná se o typickou satirickou ilustraci, která staví na piedestal Jindřicha VIII. jako svrchovaného panovníka nad církví a vítěze nad papežem. Autor dřevorytu je anonymní, v důsledku čehož nebylo možné tento pramen využít v rámci této práce pro anglickou či irskou stranu, ale pouze jako kulturní doplněk ke knize Johna Foxe. Z uvedeného vyplývá, že z jeho díla lze dedukovat především jeho negativní postoj vůči Marii I. a v zásadě negativní názor na Iry, kteří zůstávali věrní katolictví.

3.5 Ohlasy v populární kultuře

Vyjádření názoru na Irsko lze spatřit i v kulturních projevech jako je divadlo. Jedním z takových pramenů je dílo Williama Shakespeara *Jindřich V.* Tuto hru Shakespeare napsal v roce 1599,¹²³ tedy v době, kdy v Irsku probíhala Tyroneho rebelie.¹²⁴ Dramatik v ní několikrát na události v Irsku přímo či nepřímo naráží. Politické názory či Shakespeareovo stranění královně lze ponechat stranou, pro tuto práci je zajímavá drobná zmínka o jediné postavě původem z Irska – tedy kapitána MacMorrise. Právě způsob, jakým autor zvolil tuto postavu vykreslit, je svědectvím o představě, kterou anglická společnost o Irech měla a skrze Shakespeareovo dílo se i dále šířila a vytvořila tak precedens pro stereotypní zobrazování tohoto národa. Kapitán MacMorris vstupuje do hry společně se zástupci dalších národů v anglickém království – společně se Skotem a Velšanem ve zdánlivém spojenectví.¹²⁵ Mezi řádky se jedná o kapitána, který je výbušný, rozezlený, a především zatížený silným přízvukem, který slouží právě k jeho jednoznačnému oddělení od ostatních postav a svým způsobem ho zesměšňuje.¹²⁶ Klíčovým pro tuto práci je ale situace, kdy se MacMorris rozčílí kvůli narážce na jeho národnost. Rétoricky se ptá, k jakému národu to vlastně má patřit a hrozí, že tazateli utne hlavu.¹²⁷ Jde o narážku na pro Angličany typické vnímání Irů jako

¹²³ SHAPIRO, James: *1599 – jeden rok v životě Williama Shakespeara*. Praha 2017, s. 11.

¹²⁴ Také známá jako devítiletá válka.

¹²⁵ Pravda byla ale daleko od Shakespearem vytvořené divadelní reality – Skotové a Irové se skutečně spojili při několika příležitostech na konci 16. století, ale ne s Angličany ale proti nim. Viz s. 25.

¹²⁶ Což ovšem v této hře není výjimečné, Shakespeare používá dialekt jako zbraň proti vlastním postavám i v jiných případech. Nejedná se také pouze o něj, podobný způsob stylizace cizinců se užíval napříč alžbětinským dramatem viz FERENCOVÁ, Hana: *Katolíci, papeženci a protestantská Anglie – role Španělů a Francouzů v alžbětinském a raně Stuartovském dramatu*. *Historica Olomouncensia* č. 45, 2013, s. 37–61.

¹²⁷ SHAKESPEARE, William: *King Henry V.* Praha 2016, s. 82.

krutých a popudlivých lidí a také na nejistý kapitánův původ, a tudíž jeho neznámé stranění při konfliktu.¹²⁸ Jazyk jde v dramatickém zpracování ruku v ruce se zjevem Irů – dramatik Thomas Hughes ve své hře *Misfortunes of Arthur* (1587) popisuje postavu Ira jako rozčuchaného a zarostlého divouse vyzbrojeného irskou dýkou, oblečeného v irském kabátci a stejně jako Shakespeare přidává „typickou“ irskou vznětlivost.¹²⁹ Dramatiků, kteří stereotypního irského divocha ve své hře předvedli, je nespočet – od Shakespeara přes Jonsona a Hughese k Dekkerovi.¹³⁰

Posledním pramenem, který pomyslně uzavře kruh zobrazování Irů jako divokých a barborských obyvatel, je ilustrovaná mapa Irska z roku 1610.¹³¹ Přesto, že je pro zvolené období této práce hraniční, je důležité tento pramen zmínit jako důkaz pokračujícího trendu, nadto její autor John Speed působil většinu života ve zvoleném období, tudíž jeho dílo logicky musí odrážet právě tuto dobu. John Speed svůj kartografický počín ilustroval na levé straně vyobrazením šesti postav s popisky. Tyto postavy velmi úzce korelují s popisem typů Irů, které popsal již Campion v roce 1571. Jedná se o „*The Gentleman of Ireland, The Civil Irish man, The Wilde Irish man*“ a jejich ženské protějšky titulované stejnými adjektivy. Právě „*wilde Irish man*“ přesně zapadá do stanoveného schématu nižší sorty Irů – muž je dlouhovlasý, zarostlý, přes ramena má přehoz a v ruce drží kopí. Divoká Irka je zcela zahalená v dlouhém kusu látky, je prostovlasá a vztahuje k muži prázdné ruce. I zbytek postav je ovšem zabalený do dlouhých pravděpodobně vlněných hávů, které částečně či úplně zakrývají jejich oblečení a nijak neusnadňují jejich identifikaci. Jediný způsob, jak lze poznat, že jde o vyšší třídu společnosti, je díky okružím, které má „*gentlewoman*“, kloboukům „*gentleman of Ireland*“ a „*civil Irish man*“ a upraveným vlasům jejich ženských protějšků. Po komparaci i s dvěma dalšími mapami je možné tvrdit, že John Speed zvolil pro Irsko zcela unikátní

¹²⁸ Postava kapitána MacMorrisse se má pravděpodobně řadit k starousedlíkům – Angličanům usídlujícím se v Irsku již od středověku, a tedy onomu etniku Anglo-Irů, kteří stojí kdesi na pomezí a MacMorris tudíž sám neví, kam patří více viz SHAPIRO, James: *1599 – jeden rok v životě Williama Shakespeara*. Praha 2017, s. 122–129.

¹²⁹ HUGHES, Thomas: *The Misfortunes of Arthur*. Londýn 1828, s. 27. Dostupné online: <https://archive.org/details/misfortunesarth00hughgoog> [cit. dne 7. 11. 2023].

¹³⁰ JASTER, Margaret Rose: *Staging a Stereotype in Gaelic Garb: Ben Jonson's "Irish Masque"*, *1613*. *New Hibernia Review*, vol. 2, 1998, n. 4, s. 86–98. Dostupné online: <https://www.jstor.org/stable/20646259> [cit. dne 7. 11. 2023].

¹³¹ Autorem je John Speed – dostupné online: https://archive.org/details/dr_the-kingdome-of-ireland-12058157 [cit. dne 22. 3. 2023].

způsob zobrazení obyvatel dané země a jeho ilustrace souhlasí s dobovým trendem stereotypního obrazu Irů.¹³²

¹³² Pro srovnání a vytvoření objektivního obrazu o způsobu, jakým John Speed ilustroval lidské postavy byly nalezeny i mapy Anglie a Čech, kde Speed zobrazuje podobně jako v irském případě vrstvy společnosti. Přičemž v případě Anglie nejnižším stupněm je „*countryman*“, který má i přes své nejnižší postavení oblečení ne nepodobné výše postaveného „*gentleman*“, jeho pozice je zdůrazněna pouze tím, že má přes rameno koš a v ruce drží zabitého králíka. Ženská postava „*countrywoman*“ má na sobě dlouhé šaty, čepce a okruží a na ruce má zavěšený košík. V případě Čech je rozpis osob barvitější, Speed doplňuje stupně společnosti i o vdanou dámu či ženatého muže, nejnižším zástupcem je opět „*countryman* a *countrywoman*“ a jejich znázornění je víceméně identické s tím anglickým – jejich oblečení se neliší nijak výrazně, je pouze kladen důraz na to, že šlo o manuálně pracující lid. Obě mapy jsou dostupné online: mapa Anglie https://archive.org/details/dr_the-kingdome-of-england-12058018, mapa Čech https://archive.org/details/dr_bohemia-12058185 [cit. dne 7. 11. 2023].

Závěr

Současné odborné historiografické práce s tematikou společenských poměrů v Irsku během vlády Tudorovců jsou v českém prostředí ojedinělé, ba přímo raritní. Většího prostoru se dostává konfesionalním dějinám, tudorovskému období, potažmo alžbětinské renesanci a shakespearovské tvorbě, především v rámci anglického kontextu. Mezi podstatně frekventovaněji zkoumané látky se řadí irský náboženský konflikt v 20. století a s tím související IRA a její přesahy do současnosti.¹³³ Na Irsko jako samostatný prvek doposud nebyl brán zřetel, z velice praktických příčin – dějiny Irska jsou úzce provázané s dějinami Velké Británie a existuje pouze omezené množství pramenů, které by bylo možné prohlásit za prosté anglického vlivu. I z toho důvodu bylo cílem práce porovnat oboustrannou percepci těchto národů skrze optiku jejich konfesí a v převažujících anglických pramenech najít irské stopy, na jejichž základě následně načrtnout alespoň hrubé obrysy irského pohledu na situaci mezi lety 1553–1603. Naproti tomu autoři pramenů této práce jsou v české historiografii známí (Edmund Campion svou dobu působil i v českých zemích,¹³⁴ Edmund Spenser se objevuje v kontextu studií shakespearovských současníků a jako významný básník,¹³⁵ a John Knox patří mezi známé kazatele),¹³⁶ nicméně existuje dostatečný prostor pro analýzu jejich děl s ohledem na jejich postoj vůči Irsku, potažmo Irům. Zcela odlišná situace nastává samozřejmě v kontextu anglicky psané odborné literatury. Tudorovské období je odborně i širokou veřejností vděčně přijímané téma, z pohledu kulturních, sociologických, konfesionalních nebo politických dějin.¹³⁷ V současné době se

¹³³ Za autory je nutné zmínit Vojtěcha Halamu, který se věnuje nábožensko-politickým dějinám v Irsku 20. století. Zmíňme i Jana Franka, autora publikace o náboženském konfliktu v Irsku z širšího historického pohledu, nicméně tato publikace se řadí spíše mezi populárně-naučné. V neposlední řadě pak Ondřej Pilný, jehož hlavním odborným zaměřením je soudobá irská literatura a drama.

¹³⁴ A je tedy často zmiňován v souvislosti s ostatními katolíky alžbětinské doby, viz HILSKÝ, Martin: *Shakespearova Anglie: Portrét doby*. Praha 2020, s. 560.

¹³⁵ V ohledu renesančních autorů včetně analýz díla Edmunda Spensera je vhodné zmínit Martinu Kastnerovou, alžbětinským dramatem se pak zabývá Hana Ferencová, raně novověkou anglickou literaturou a dramatem obecně Soňa Nováková, Shakespearovou dobou Martin Hilský.

¹³⁶ Rozbory nábožensko-politických textů alžbětinské doby včetně Johna Knoxe se zabývá například Miroslav Beneš.

¹³⁷ Nicméně ještě na konci devadesátých let bylo mariánské období a alžbětinské reformace v Irsku označované za neprobádané, bez solidní jednoznačně zaměřené odborné studie viz ELLIS, Steven G: *Ireland in the age of Tudors 1447–1603: English expansion and the end of Gaelic rule*. New York 1998, s. 224–229.

diskutuje téma analýzy Koloví jako svébytného, ale stále veskrze fluidního území¹³⁸ a národ Anglo-Irů jako třetí veličina ve složitém vztahu Angličanů a Irů. Trendem je i zkoumání role žen v tudorovském Irsku a pohled na irskou „divokost“ ve srovnání s anglickou civilizovaností. Poměrně novým tématem je v irském historickém diskurzu tudorovský zábor a jeho diskutabilní úspěšnost co do náboženské reformace.¹³⁹ Z pohledu politického, ale i hospodářského a právního hlediska se pak do popředí dostává i souboj anglického a gaelského práva, které se dlouhou dobu aktivně užívalo.¹⁴⁰

Stěžejní otázkou této práce bylo zjistit, jakým způsobem se měnila percepce Irů a Angličanů, zda vzájemné vztahy ovlivňovalo náboženství, či zda tón udávala především etnicita a v neposlední řadě také komparace přístupu anglických panovnic Marie I. a Alžběty I. vůči irskému obyvatelstvu. Hlavní hypotézou v úvodu práce byla představa o preferenci konkrétního panovníka na základě etnické příslušnosti subjektu. V samotném základu této hypotézy lze po analýze pramenů spatřovat jablko sváru. Etnická situace v Irsku daného časového rozmezí je komplikovanější, než aby bylo možné otázku beze zbytku zodpovědět. Tuto hypotézu lze i s tímto vědomím snadno prohlásit za mylnou, neboť při mnoha příležitostech v pramenech byly nalezeny evidentní doklady o převažujícím vlivu náboženského vyznání na preferenci panovníka – ať už šlo o osoby z řad kléru či zástupce světských profesí. Anglo-Irové nebo Irové byli od dob Normanů na určitou přítomnost Angličanů na svém území zvyklí a jako pána Irska anglického panovníka v určitých případech i akceptovali.¹⁴¹ To lze vyvodit z faktu, že irská společnost (o které jsou zprávy) uznala Jindřicha VIII. jako hlavu církve a větší odpor se objevil až za vlády Eduarda VI., kdy docházelo ke skutečné náboženské

¹³⁸ Hranice Koloví nebyly pevně stanovené a často docházelo k jejich změně, vlivem měnící se politicko-vojenské situace viz ELLIS, Steven G.: *Ireland's English Pale, 1470–1550. The Making of a Tudor region*. Woodbridge 2021, s. 171.

¹³⁹ Tudorovský zábor Irska nebyl za Alžbětiny vlády dokončen a politické podmanění ostrova bylo dovršeno až za vlády Stuartovců viz ELLIS, Steven G.: *Ireland in the age of Tudors 1447–1603: English expansion and the end of Gaelic rule*. New York 1998, s. 358; DAWSON, Jane: *Scotland, Ireland and the Vision of a „British“ protestant reformation*. *An Irish Quarterly Review*, vol. 106, winter 2017-2018, n. 424, s. 439–447. Dostupné online: <https://www.jstor.org/stable/10.2307/90015889> [cit. dne 10.3. 2023].

¹⁴⁰ Z irského odborného prostoru je nutné zmínit například Ruth Canning, která se svým výzkumem orientuje na vztahy Anglo-Irů v 16. století.

¹⁴¹ V tomto bodě je nutné klást důraz na velkou míru svébytnosti různých irských klanů a na finanční omezení, která anglickým panovníkům roky zabraňovala plnému vojenskému zabránění ostrova, výsledkem čehož byla pokračující rozdělená společnost – ELLIS, Steven G.: *Ireland's English Pale, 1470–1550. The Making of a Tudor region*. Woodbridge 2021, s. 172.

reformaci.¹⁴² Ze stanoveného období je nutné stále brát v potaz délku vlády Marie I. a Alžběty I., nicméně i přesto je výsledek poměrně vypovídající. Za obou panovnic probíhaly nepokoje a povstání, avšak pouze za Alžběty existuje prokázaný organizovaný odpor jak z řad Anglo-Irů, tak vůdců irských klanů, motivovaný nábožensky, kdy došlo na boj „za obranu katolictví v zemi“.¹⁴³ Za Marie takto masivní odboj neproběhl, přinejmenším ne na základě víry. Tudíž pro Irsko byla Alžběta jako panovnice a svrchovaná hlava církve zcela nevyhovující, zatímco mariánská restaurace probíhala o něco klidněji.¹⁴⁴ Při pohledu na etnickou část otázky je nicméně zřejmé, že pokračující přísné segregáční podmínky způsobovaly odpor za Marie i Alžběty, přičemž pouze za Marie jsou doložené drastické represe v podobě uplatňování ohně jako formy postihu.¹⁴⁵ Proti uvedené hypotéze tedy vypovídá fakt, že za obou tudorovských panovnic probíhaly nepokoje jak v etnické, tak náboženské sféře, a nelze tedy ani jednu vládu prohlásit za plně akceptovanou či snad mírumilovnou.¹⁴⁶ Podotázkou v této hypotéze bylo, zda a jak se Irové proti anglickým panovnicím vyhraňovali. Z analýzy pramenů a sekundární literatury vychází jednoznačný závěr – Irové se proti oběma královnám vyhraňovali, přičemž otevřený boj býval častým projevem jejich odporu. Vedle něj však Irové projevovali nesouhlas například zmiňovanými sňatky nebo i užíváním irštiny, což lze dokázat z nutnosti místodržitele najímat si překladatele.

¹⁴² LYDON, James: *The making of Ireland. From ancient times to present*. Londýn 1998, s. 139.

¹⁴³ Počítáme desmondovy rebelie v šedesátých a sedmdesátých letech 16. století i devítiletou válku na přelomu 16.–17. století, obě velká vzbouření spojených pro-katolické anglo-irské šlechty a spojených irských klanů viz. LYDON, James: *The making of Ireland. From ancient times to present*. Londýn 1998, s. 149–155.

¹⁴⁴ Což bylo způsobené mnohem menší mírou heretiků, kteří by v Irsku působili – ELLIS, Steven G: *Ireland in the age of Tudors 1447–1603: English expansion and the end of Gaelic rule*. New York 1998, s. 224.

¹⁴⁵ Ostatně krutost mariánských trestů je všeobecně známý fakt, Irsko v tomto smyslu není výjimkou.

¹⁴⁶ K tomu se váže úvaha, jaké podstaty tento staletý anglo-irský rozpor ve skutečnosti je. Zda je z podstaty primárně etnickým konfliktem, či spíše etnizovaným náboženským konfliktem. S vědomím toho, že Irové přišli do styku s Angličany ještě v době, kdy se oba národy hlásily ke katolictví. Nejpádnějším argumentem pro názor, že se jedná o etnizovaný náboženský konflikt, je skutečnost, že za Jindřicha VIII. nedocházelo k tak dramatickým výbojům proti Angličanům, jako tomu bylo za Eduarda VI. a Alžběty I., kdy nastoupila skutečná náboženská reformace. Není ovšem od věci si i tak připomenout, že irské klanly vedly proti Angličanům v různé míře výpady i před odtržením od Říma a tudíž je třeba celou historii anglo-irských vztahů diferencovat. V době Alžběty a Marie se jednoznačně jedná o etnizovaný náboženský konflikt, zatímco v době před konfesionálními změnami jde o etnický konflikt.

V otázce vzájemného vnímání Irů a Angličanů se po zkoumání pramenů objevují jasné kontury negativního obrazu Irů ze strany Angličanů, přičemž tento trend pokračuje napříč zvoleným obdobím vlád. Anglický pohled na obyvatele Irska neovlivňovala v tomto případě konfese subjektu, negativní popis gaelského národa byl často způsoben právě domnělou nadřazeností křesťanů nad pohany, kterými Irové dle Angličanů velmi dlouho zůstávali.¹⁴⁷ Z pozice kulturně a administrativně vyspělejšího národa Angličané na Iry opakovaně shlíželi s odporem, místy přezíravou blahosklonností.¹⁴⁸ Důkazem o negativním vnímání Irů, prostupujícím do široké veřejnosti je i to, že tento přístup byl volen často i zcela politicky či nábožensky neaktivními osobami, jako byli umělci či spisovatelé.¹⁴⁹ Irové jsou v anglickém dramatu i próze či poezii představováni jako divoši bez vychování, hrubiánští pohané a jsou často zesměšňováni pro svůj přízvuk. Kontinuitu stereotypního ztvárňování Irů na anglických jevištích lze spatřit i v Benu Jonsonovi a jeho *Irish Masque* z roku 1613.¹⁵⁰ Jonson stejně jako Shakespeare užívá zesměšňování irského přízvuku za účelem diskreditace Iry jako takového pro pozvednutí postav Angličanů – tři jeho irské postavy symbolizují chaos, poníženež touží potěšit krále Jakuba a distancují se od „*wild Irish*“.¹⁵¹ Z uvedených pramenů není možné doložit vnímání a zobrazování Angličanů v rámci irské společnosti, nicméně lze předpokládat, že pozitivní nebylo.¹⁵² Spojujícím článkem obou etnik, na něž bohužel rovněž není možné pohlédnout z irské strany, je etnikum Anglo-Irů. Překvapujícím závěrem této práce je fakt, do jaké míry byli Anglo-Irové důležitou veličinou. Velmi často byli hybnou silou střetů s Angličany a do boje šli bok po boku s irskými klany.¹⁵³ Také intenzita propojování Anglo-Irů s Iry je

¹⁴⁷ Tento názor podporuje i fakt, že je společným argumentem užívaným katolíkem Edmundem Campionem i protestantem Edmundem Spenserem.

¹⁴⁸ Zejména Edmund Spenser toto akcentuje a prosazuje skrze své postavy ve svém díle *A View of the state of Ireland*, například v případě posměšného označení irských kronik za „sepsané nevzdělanci“ viz. SPENSER, Edmund: *A view of the state of Ireland*. 1596, s. 30. In: WARE, James: *The historie of Ireland collected by three learned authors Viz. Meredith Hanmer, Edmund Campion and Edmund Spenser*. Dublin 1633.

¹⁴⁹ Politicky exponované osoby se negativní rétorice vůči Irům vůbec nestránily, jako třeba James Stanihurst a jeho řeč, které ve svém díle zmiňuje i Edmund Campion, viz s. 22.

¹⁵⁰ Dostupné online: <http://www.hollowaypages.com/jonson1692irish.htm> [cit. dne 7. 11. 2023].

¹⁵¹ Jedna z postav se dokonce představuje jako rodák z „English payle“ viz <http://www.hollowaypages.com/jonson1692irish.htm> [cit. dne 7. 11. 2023].

¹⁵² Soudě na základě opakovaných nepokojů a odbojových akcí v daném období i mimo něj.

¹⁵³ Viz devítiletá válka i desmondovy rebelie.

zarážející – mnoho takových Anglo-Irů uzavíralo sňatky s místními Iry a následně se plně adaptovali mezi irskou populaci.¹⁵⁴

Tyto argumenty jednoznačně nahrávají konkluzi, že irská společnost do určité míry tuto formu Angličanů přijímala. Lze tak učinit skrze využití výše uvedeného etnika Anglo-Irů, kteří se často identifikovali spíše jako Irové než Angličané, a je tedy na místě jejich názory či postoje považovat za bližší názoru širší irské veřejnosti, nebo přinejmenším skrze jejich přijetí či nepřijetí do irské společnosti nahlédnout na názor Irů na Angličany „domestikované“. Samotné jádro celé záležitosti je nutné podrobněji prozkoumat, kvůli komplexní etnické situaci a nemožnosti prohlásit irskou společnost za jednotnou v jakémkoliv ohledu, existence třetí strany v podobě Anglo-Irů jednoznačné závěry komplikuje. Pro další výzkum se bezpochyby nabízí tedy zevrubnější průzkum pramenů z irské strany, ačkoliv pravděpodobnost existence takových pramenů, vytištěných přímo v Irsku, je v dobovém kontextu mizivá. Nabízí se tedy prameny s autorstvím irských emigrantů či cestovatelů a jejich vyjádření k tématice, jako tomu bylo v případě Edmunda Spensera i Edmunda Campiona, kteří, ať oba Angličané, v Irsku sami určitou dobu žili a následně se k tamní situaci vyjadřovali. Bylo by tedy vhodné analyzovat prameny autorů, kteří v Irsku alespoň část života fungovali, aby bylo možné jejich názor na společenské poměry označit za erudovaný.¹⁵⁵ Další neméně zajímavou oblastí ke zkoumání je rovněž otázka etnického či náboženského původu anglo-irských komplikovaných vztahů a jejich proměny. Z načrtnutých témat této práce je také možné v dalším výzkumu rozvinout téma přijímání Anglo-Irů do irské společnosti, jejich role a postoj vůči oběma národům. Pro další bádání, které by mohlo rozšířit pohled Irů na dobovou situaci je zkoumání pramenů mikrohistorického spektra (např. prameny rodiny O'Hara z hrabství Sligo, které obsahují korespondenci, záznamy o půjčkách či zástavách půdy). Soubor těchto listin je uložen v National Library of Ireland, nicméně jedná se o menší část celkového souboru, který by byl použitelný k bádání tudorovského období. Podstatně lepší a zachovalejší prameny pro stanovenou éru lze nalézt v církevní

¹⁵⁴ Je dobré si ale připomenout druhou stranu mince – i Irové se často vzdávali svých irských jmen a zvyků výměnou za udělení práv k nakládání s vlastním majetkem.

¹⁵⁵ Za tím účelem by bylo možné odrazit se od práce historiků Davida Worthingtona nebo Hiram Morgana, kteří se zabývají britskou a irskou emigrací, potažmo irskými styky s Evropou v raně novověkém období.

administrativě.¹⁵⁶ V obou případech je ovšem často překážkou jazyková bariéra – některé zachované texty z irské strany (zejména lidové či kulturní)¹⁵⁷ jsou v irštině a naopak církevní texty či záznamy z chodu farností v latině.¹⁵⁸ I v případě anglicky psaných či tištěných pramenů bylo místy využito online slovníku raně novověké angličtiny.¹⁵⁹

Nábožensko-etnická situace v Irsku za Tudorovců je poutavé téma právě v ohledech komplexnosti. Díky jeho přesahům až do současnosti je možné jej prohlásit za téma živé a bezesporu citlivé. V kontextu Irské republiky je situace Severního Irska jako součásti Velké Británie v široké veřejnosti i vědecké obci stále diskutovanou otázkou a politicky aktivně užívaným argumentem pro zesílení vlastní rétoriky. Následkem toho je v irské společnosti stupňující se pocit fatalismu a pasivity, stejně jako vědomí dlouhotrvajícího únavného tření.¹⁶⁰ V období Tudorovců, potažmo Stuartovců, můžeme spatřovat kořeny náboženského konfliktu a zesilujícího napětí mezi oběma národy, a jeho zkoumání je činností, které se v českém prostředí nedostává příliš mnoho prostoru. Tato práce nastínila rozdíly a podobnosti politických strategií královen Marie I. a Alžběty I., a představila téma Anglo-Irů a Koloví jako svébytných a neopomenutelných veličin.

¹⁵⁶ Příkladem může posloužit pramen *The whole works of sir James Ware concerning Ireland*, v níž autor rozebírá historii jednotlivých farností, biskupů a celkově církevní tematiku celého Irska.

¹⁵⁷ Jak ostatně zmiňuje i Edmund Campion při popisu irštiny, kde zmiňuje “*common letters, Bards and Rhymers are said to delight passingly those that conceive the grace and propriety of the tongue*” — CAMPION, Edmund: *Historie of Ireland. Dublin 1571*, s. 12. In: WARE, James: *The historie of Ireland collected by three learned authors Viz. Meredith Hanmer, Edmund Campion and Edmund Spenser*. Dublin 1633.

¹⁵⁸ Nutno dodat, že nejen církevní texty, dle Edmunda Campiona latinsky mluvili i prostí Irové jako obecnou řečí, které se naučili ve školách jako děti — CAMPION, Edmund: *Historie of Ireland. Dublin 1571*, s. 18. In: WARE, James: *The historie of Ireland collected by three learned authors Viz. Meredith Hanmer, Edmund Campion and Edmund Spenser*. Dublin 1633.

¹⁵⁹ Například <https://leme.library.utoronto.ca/>.

¹⁶⁰ ARTHUR, Paul: *Anglo-Irish relations and the Northern Ireland Problem*. Irish Studies in International Affairs. 100 years of Irish Foreign Policy. Royal Irish Academy 2019, s. 101. Dostupné online: <https://www.jstor.org/stable/10.3318/irisstudinteaffa.2019.08> [cit. dne 2.12. 2023].

Prameny

FORBUSH, W.B. (ed.): *Fox's Book of Martyrs*. New York 1926. Dostupné online: https://archive.org/details/foxsbookofmartyr0000will_r3v9/mode/2up.

HUGHES, Thomas: *The Misfortunes of Arthur*. Londýn 1828. Dostupné online: <https://archive.org/details/misfortunesarth00hughgoog>.

JONSON, Ben: *The Irish Masque*. Dostupné online: <http://www.hollowaypages.com/jonson1692irish.htm>.

National Library of Ireland, A29719: NICHOLLS, K.W. (ed.): *The Irish fiants of the Tudor sovereigns: during the reigns of Henry VIII, Edward VI, Philip & Mary, and Elizabeth I. with a new introduction by Kenneth Nicholls and preface by Tomás G. Ó Canann. Vol. I–IV*. Dublin 1994.

SANDERS, Nicholas: *The Rise and Growth of the Anglican schism*. Tunbridge Wells 1988.

SPEED, John: *The Kingdome of Irland*, 1612. Dostupné online: https://archive.org/details/dr_the-kingdome-of-irland-12058157.

SPEED, John: *The Kingdome of England*, 1612. Dostupné online: https://archive.org/details/dr_the-kingdome-of-england-12058018.

SPEED, John: *Bohemia*, 1626. Dostupné online: https://archive.org/details/dr_bohemia-12058185.

British Museum, Prints and drawings, m.n. 1973, U. 219: *Illustration to Foxe's Book of Martyrs*. Dostupné online: https://www.britishmuseum.org/collection/object/P_1973-U-219.

Marsh's Library, N2.4.15.: WARE, James: *The Historie of Ireland collected by three learned authors Viz. Meredith Hanmer, Edmund Campion and Edmund Spenser*. Dublin 1633.

Literatura

ARTHUR, Paul: *Anglo-Irish relations and the Northern Ireland Problem*. Irish Studies in International Affairs. 100 years of Irish Foreign Policy. Royal Irish Academy 2019, s. 37–101. Dostupné online: <https://www.jstor.org/stable/10.3318/irisstudinteaffa.2019.08>.

BENEŠ, Miroslav: *John Knox a Christopher Goodman v (ne)smrteľném boji proti ženám, panchartúm a cizincúm*. Opera Historica, roč. 22, 2021, č. 1, s. 7–33. Dostupné online: <https://opera-historica.com/pdfs/oph/2021/01/01.pdf>.

BOOTH, Ted W.: *Elizabeth I. and Pope Paul IV.: Reticence and Reformation*. Church History and Religious Culture, vol. 94, 2014, n. 3, s. 316–336. Dostupné online: <https://www.jstor.org/stable/23923181>.

BOOKER, Sparky: *Intermarriage in fifteenth-century Ireland: the English and Irish in the 'four obedient shires'*. Proceedings of the Royal Irish Academy: Archaeology, Culture, History, Literature, vol. 113, 2013, s. 219–250. Dostupné online: <http://www.jstor.org/stable/42751274>.

CROSS, Claire, LOADES, David, SCARISBRICK, J.J. (eds.): *Law and government under the Tudors. Essays presented to Sir Geoffrey Elton on his retirement*. Cambridge 1988.

DAWSON, Jane: Scotland, Ireland and the Vision of a „British“ protestant reformation. An Irish Quarterly Review, vol. 106, winter 2017-2018, n. 424, s. 439–447. Dostupné online: <https://www.jstor.org/stable/10.2307/90015889>.

ELLIS, Steven G: *Ireland in the age of Tudors 1447–1603: English expansion and the end of Gaelis rule*. New York 1998.

ELLIS, Steven G.: *Ireland's English Pale, 1470–1550. The Making of a Tudor region*. Woodbridge 2021.

ELLIS, Steven. *The English Pale: „A failed identity“?* History Ireland, vol. 19, 2011, n. 2, s. 4–17. <http://www.jstor.org/stable/41202761>.

The Encyclopaedia Briannica a dictionary of arts, sciences, literature and general information, vol. 5 Calhoun to Chatelaine, Eleventh edition. New York 1910.

Dostupné online:

<https://archive.org/details/EncyclopaediaBritannicaDict.a.s.l.g.i.11thed.chisholm.1910-1911-1922.33vols/05.EncycBrit.11th.1910.v.5.CAL-CHA./page/n153/mode/2up>.

FERENCOVÁ, Hana: *Katolíci, papeženci a protestantská Anglie – role Španělů a Francouzů v alžbětinském a raně stuartovském dramatu*. *Historica Olomouciensia* roč. 45, 2013, s. 37–61. Dostupné online: https://historica.upol.cz/cz/artkey/hol-201302-0003_katolici-papezenci-a-protestantska-anglie-role-spanelu-a-francouzu-v-alzbetinskem-a-rane-stuartovskem-dramat.php.

HILSKÝ, Martin: *Shakespearova Anglie: Portrét doby*. Praha 2020.

JASTER, Margaret Rose: *Staging a Stereotype in Gaelic Garb: Ben Jonson's "Irish Masque", 1613*. *New Hibernia Review*, vol. 2, 1998, n. 4, s. 86-98. Dostupné online: <https://www.jstor.org/stable/20646259>.

JEFFERIES, Henry A. "THE REFORMATION IN IRELAND: Interpretations Old and New." *History Ireland*, vol. 24, 2016, n. 2, s. 14–17. <http://www.jstor.org/stable/43746192>.

JEFFERIES, Henry A.: *The Marian restoration in Ireland*. *British Catholic History*, vol. 33, 2016, n. 1, s. 12–31. Dostupné online: <https://doi.org/10.1017/bch.2016.3>

KASTNEROVÁ, Martina: *Sideny, Spenser, Puttenham: Tři typy alžbětinské poetiky a utváření profesní a národní identity prostřednictvím poezie*. *Kuděj: časopis pro kulturní dějiny*, roč. 16, 2015, č. 1–2, s. 109–128. Dostupné online: <https://otik.uk.zcu.cz/handle/11025/29451>.

LEE, Sidney (ed.): *Dictionary of National Biography*. London 1898, vol. 54, s. 88–89. Dostupné online: <https://archive.org/details/dictionaryofnati54stepuoft/page/88/mode/2up>.

LESSING, Carla: *Promoting English civility in Tudor Ireland: Ideology and rhetoric of difference*. Hannover 2021.

LYDON, James: *The making of Ireland. From ancient times to present*. Londýn 1998.

MAGINN, Christopher: „*Surrender and regrant*“ in the historiography of Sixteenth-Century Ireland. *The Sixteenth Century Journal*, vol. 38, 2007, n. 4, s. 955–974. Dostupné online: <https://www.jstor.org/stable/20478623>.

MALEY, Willy: *A View of the present state of Ireland (1596, 1633)*. In: VAN ES, Bart (ed.): *A Critical companion to Spenser studies*. Londýn 2005. s. 210–229. Dostupné online: https://www.researchgate.net/publication/304691590_A_View_of_the_Present_State_of_Ireland_1596_1633.

MORGAN, Hiram: „*Never any realm worse governed*“: *Queen Elizabeth in Ireland*. *Transactions of the Royal Historical Society*, vol. 14, 2004, s. 295–308. Dostupné online: <https://www.jstor.org/stable/3679322> [cit. dne 10. 3. 2023].

O’NEILL, James: *Like sheep to the stables? Slaughter and surrender during Tyrone’s rebellion, 1593–1603*. *The Irish Sword*, vol. XXXI, 2018, no. 126, s. 366–380. Dostupné online: https://www.researchgate.net/publication/329070831_Like_sheep_to_the_shambles_Slaughter_and_surrender_during_Tyrone%27s_rebellion_1593-1603#fullTextFileContent.

PALMER, Patricia: *Language and conquest in Early modern Ireland. English renaissance literature and Elizabethan imperial expansion*. Cambridge 2004.

QUINN, David B.: *Henry VIII. And Ireland, 1509–34*. *Irish Historical Studies*, vol. 12, 1961, n. 48, s. 318–344. Dostupné online: <https://www.jstor.org/stable/30005087>.

TAYLOR Maeve, SPILLANE Alison, ARULKUMARAN Sabaratnam: *The Irish Journey: Removing the shackles of abortion restrictions in Ireland*. *Best Practice & Research Clinical Obstetrics & Gynaecology*, vol. 62, 2020, s. 36–48. Dostupné online: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S1521693419300562?via%3DIhub>.

TESAŘ, Filip: *Etnické konflikty*. Praha 2007.

SHAKESPEARE, William: *King Henry V*. Praha 2016.

SHAPIRO, James: *1599 – jeden rok v životě Williama Shakespeara*. Praha 2017.

Summary

The main focus of this bachelor thesis was to introduce Anglo-Irish relations during the times of Queens Mary I. and Elizabeth I. This period was stated due to the specific confessional changes taking place in that era and their importance to both nations. The perspective of this thesis is connected with chosen primary sources, which mainly present the English point of view. Mentioned sources were *The Irish fiants of the Tudor sovereigns*, *The rise and growth of the Anglican schism*, *The Book of Martyrs*, and *Historie of Ireland, collected by threee learned authors – Meredith Hanmer, Edmund Campion and Edmund Spenser*. The leading goal was therefore to find irish opinions and reactions through the eyes of the English.

The conclusions of this thesis are that the presented topics is complex and that the English and Irish were not the only nations present. The key factor is also the mixed ethnic group called the Anglo-Irish. The English and the Irish were in closely connected since the Middle-ages and the English ruled in Ireland mainly over the land called The Pale. The mutual perception of these nations was predominantly unfriendly, and the English often used negative narrative in their culture, politics and educative texts.